

З О Р А

Л И С Т

ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И ЈОВАН А. ДУЧИЋ.

Год. III.

У МОСТАРУ, 31. МАЈА 1898.

Бр. 5.

Ј. СУНДЕЧИЋУ

— приликом 50-ог года откад се с вилом посестримео —

Сундечићу, крило соколово,
Пјевѡ јеси, а трпио јеси!...
У злату ће бити твоје слово,
Минуће нас ти црни удеси,

Ој, кад буду окајани гр'јеси,
Кад рођено буде племе ново;
Кад брат сложено с братом хљеб умјеси,
Кад пропане дјело Каиново...

А сад, Старче, гледај са тимора,
Преко гора до сињег мора,
С болом пјевај разбраћеној браћи,

И тој пустој на дому недаћи,
Гдјено нема разлога ни збора
Нити каквог братског договора!

Вид Вулетих Вукасовић.

ЗМАЈУ ЈОВАНУ ЈОВАНОВИЋУ

Ти, што личном српском роду
Зажди лучу св'јетлог плама,
И уздиже српску славу
Слатким звуком у пјесмама;

Ти, што скиде зв'једе сјајне
Са површја небескога,
И расв'јетли себи путе
До Парнаса рода свога;

Здрав нам био!... Син кршева
И гудура, мрачних гора,
Херцегове земље сјетне
Земље бола и вихорâ —

Прислушкујућ' твоје пјесме
Што их пјева коло вила,
Кад се браћи једнокрвној
Јавља свјетлост — Слога мила —

Теби кличе: Бог ти дао
Па бијела твоја вила
Опјевала српску славу,
Славу, што је некад била!

Мостар 1898.

Осман А. Ђикић.

ЗАНАТСКА ПОСЛА

— Књижевна козерија —

— Марко Цар —

(НАСТАВАК)

II.

Богдан Поповић — професор велике школе и један од српских критичара, који се отимље неповољној класификацији, што смо је у прошлом чланку оцртали — изрекао је у свом уводном предавању из историје српске књижевности (Биоград, 1894.) неколико врло паметнијех ствари о књижевности, њеним гајитељима и судијама. И он мисли да се у нас критичким послом баве „много званих, још више незваних, а мало изабраних“, те закључује да је њихов труд излишан, јер и паметна критика слабо помаже, кад у публици нема сразмјерна разумијевања. „Људи би — вели он — послушали паметну критику, кад би само умјели погодити и изабрати ону која је паметна.“

Нема сумње да у овом песимистичком мишљењу о нашој публици има много истине; али бих ја рекао да су збрци и неизвјесности, која у нашем књижевном раду влада (да већ и не говоримо о немару у публици) криви много и они наши критичари, који свој посао разумију, који дакле нешто броје. Ми таковијех критичара, истина, немамо много, али их опет неколико имамо. Невоља је само у томе, што се они међу собом ријетко када слажу. Рећи ћу тачније: невоља је што су они, сваки са свога гледишта, сувише једностранни, сувише привезани уз методе и *априористичке* теорије.

Овијем се не каже ипак да се критичари морају увијек и у сваком

погледу слагати; то нити је потребно, нити одговара људској природи; али оно што би, по моме схватању, нашијем критичарима морало бити заједничко, оно што би се од свијех њих имало једнако захтијевати, то је то: да су им погледи куд и камо шири, а ум приступачан свакојаким погледима, па чак и оним, који се највише одмичу од њихових особних идеала и укуса који влада. Јер, нема сумње, та проницавост, то разумијевање и схватање туђих назора, то је управо оно што сачињава главну особину критичареву.

Критичар ће дакле тијем боље одговарати своме задатку, што год буде способнији да се уживи у туђе идеале, да се увуче, тако рећи, у туђу кожу — па та кожа и не била скројена за његов труп. У кратко, критичару је највише и прије свега потребита велика *комирензивност*.

Сад узмите једнога по једнога понајбоље наше критичаре, па док будете принуђени да многоме од њих признате велику спремину, оштрину аргументације и сигурност суда у појединим случајима, мораћете скоро увијек пожалити што се односни критичар заплео у замке извјесне методе или упио у неку теорију, која му унапријед обиљежава правац и даје интонацију његовом суђењу.

Така је једна теорија Тенова наука о утицају средишта, историјског момента и племенских особина на продукцију књижевних дјела. Ту би теорију (која је, буди узгред речено, у Француској, као књижевни аксиом

виши дио своје цијене изгубила) неки наши критичари хтјели да успоставе као неминовно правило у просуђивању књижевних дјела, те смо у пошљедње вријеме могли читати како нам се та теорија намеће чак и у име знаности.¹⁾

У самој ствари Тенову теорију, да је критика нека врста ботанике, која класификује људска дјела, као што она друга класификује биљке, ту теорију данас слабо ко брани, пошто смо данас сви увјерени да се од критике (психолошке анализе) не могу захтијевати *коначни* и *непогрјешиви* резултати, као што их на пр. даје анализа хемијска. Хемичар, који је на крају своје анализе нашао по један дио сумпора на четири дијела кисељине и на два дијела идрогена, закључује да је нашао сумпорну киселину ($\text{C O}_2 \text{X}_2$); но може ли до тако позитивних закључака о главнијем особинама једнога писца доћи критичар, који хвата по разнијем дјелима мисли и фразе, што их је овај написао, и по тијем фразама изводи закључке о његовој моралној физиономији? — О томе се може сумњати.

Један српски критичар (види *Љетопис* Матице Српске, књ. 138) навео је, да нам докаже једну песимистичку мисао Змаја Јовановића, ове стихове из *Ђулића*:

Драго моје, драго,
Нема смрти лека,
Пољупци су врели —
Ал' смрт хладна чека;

Кад нас једном зграби,
Па у ништа маши,
Пољупци ће живет'
У Ђулићи' наши'.

А овамо један други критичар (нек нам се опрости, што баш њега наводимо) износи те исте стихове, да

¹⁾ Др. Каменко Суботић у књ. 193. овогод. *Љетописа* Матице Српске.

покаже пјесникову вјеру у прекогробни живот духа људскога.¹⁾ Оваки су антитетични резултати у критичном посматрању врло чести, и литерарна је историја тога крцата. Треба дакле закључити, да је т. зв. аналитичка критика, коју неки тако радо истичу против критике синтетске, често пута проста обмана, и нема друге сврхе, него да прикупља доказну грађу у прилог извјесне теорије.

Тражити утјецајне струје, неминовне везе између писца с једне стране, а његове родне земље, његова времена и његове дружине с друге стране, то је, додуше, била у пошљедње вријеме најмилија задаћа критичара извјесне школе. Али поклањајући толику пажњу обиму, они више пута заборавише да нам прикажу самога писца, или га приказаше сасвим самовољно. Јер, дабогме, сваки је писац донекле одојче свога физичног и моралног средишта; али он зависи много и од себе самога, од особитог склопа свога духа. Према томе, данас је сваком јасно, е критичар не смије нипошто да једнога списатеља на силу бога стеже под јарам односног амбијента, јер би више пута утицај тога амбијента био и остао раван ништици, да није било по сриједи оригиналности пишчеве.

Иначе — да тако није — најгенијалнији човјек постао би пасивна жртва свога средишта. Његов би дух био просто тијесто, које вријеме мијеси по своме ћејифу, а цијела свјетска историја нека врста механичког строја, које ствара људе на халаје!

*

У осталом, критика аналитичка може бити оправдана, кад се примјењује на прошлост. Имајући пред очима књижевно дјело из прошлости,

¹⁾ *Моје Силтарије*, коло II., стр. 57. 1*

она сасвим природно тежи да му определијели каквоћу, да му објасни постанак, да му установи замашај, враћајући га умним процесом у средиште, из којег је поникло, и надозвезујући га уза стабло, којег је и само једна грана. У том су случају трагови, за којима критичар иде, сигурнији и он може да се у својој анкети поузданије креће.

Али је сасвим друго нешто проучавати дјела савремена. Прије свега, како би савремени критичар могао да се одрече своје персоналности, те да се мумификује до оне знанствене равнодушности, која би у умјетничком (књижевном) дјелу имала гледати прости производ можданских целула, те се просто ограничавати на то, да му констатује природу и да му открије разне саставине?

Поставимо на пр. случај, да се сјутра појави нов српски писац и изда на свијет књижевни ремек. Настаје одмах питање: како је то дјело поникло? зашто се таленат односног писца развио у том правцу, а не у другом? који га је стицај прилика упутио тим путем а не другим? — Све питања, на која је мучно одговорити, јер су подаци недостатни, или их нема никако. — Па и кад би критичар располагао у изобиљу тијем подацима, пита се: да ли би увијек смио и могао да их без зазора употреби? При најбољој вољи, дакле, у већини случајева критичару друго не остаје, већ да проучи дјело у себи, одвојено од свега, што би га могло директно објаснити; те да, према томе, изрече о њему суд провизорни, и *импресионистички*.

Да, импресионистички — изрекао сам крупну ријеч, од које се „знанствени“ критичари толико грозде! Судити по личној импресији значи за неке људе судити без правила, онако

самовољно, како је кад човјек расположен. У самој ствари, критика импресионистичка, кад се њом баве људи од ума и укуса, јесте можда најплоднија у резултатима, пошто разлози, што их такви критичари о својим утисцима дају, претпостављају и условљавају увијек неку примјену опћијех идеја и естетскијех начела, што се у њихову мозгу сталожине. У осталом, нико не каже да су сви утисци једнако добри: има утисака и утисака. Примјера ради, они утисци, што их о својијем читањима саопштавају *Жил Лелешр* и *Анашол Франс*, вриједи јамачно много више, но бог зна како „документирани“ студије из пера каква књижевног амала, којему се сва оригиналност састоји у томе, што је великим маром — збркао критику са статистиком.

Јер — на крају крајева — индивидуална вриједност критичарева мора нешто да значи, особито ако пођемо с начела, да је и критика, сама по себи, умјетничко дјело, за које се хоће не само начитаности и оштроумља, него и поприлично укуса и филозофије.

Ко хоће да неко умјетничко дјело схвати, мора прије свега бити тако душевно расположен, како би односно дјело нашло у њему симпатична одјека. Без међусобне симпатије, не помаже ни статистика, ни документација. Ако је истина да се из неједнакости порађа мржња, оно није мање истинито да се сродношћу погледа људи међу собом зближавају. „En toute chose — написао је *Павле Бурже* — *poesie ou histoire, la sympathie est la grande méthode*“.¹⁾ Ко ће дакле о писцу-умјетнику (пјеснику, приповједачу, путописцу и т. д.) моћи судити боље но критичар-умјетник, који је с њим спојен везама симпатије,

¹⁾ *Études et Portraits*, I. стр. 62.

те који је сâм изабрао да о њему говори? У том случају критичар постаје прави сарадник писца, о којем говори . . . *Critica scriptor, additus scriptori.*

Али — довикнуће можда когод — ти дакле хоћеш да критику сведеш на питање личне симпатије, или антипатије; ти хоћеш да укинеш свако опште правило, и да критичарски посао сведеш на просто тумачење личнога утиска!

На овако питање дало би се много што шта одвратити; ја ћу се, мјесто свега, задовољити с једним упитом: зар су сви професори анатомије вјешти анатомском ножу? зар су сви доктори права ваљани правници? — Причају за чувеног Ђорџа Кастриота (Скендербега), да је имао сабљу димишћију, која је кадра била да једним махом одруби главу и најкрупнијем бику. Кад падишах (не знам да л' је то био Мурат или Мехмед) дознаде за ту баснословну сабљу, он поручи Скендербегу да му је пошаље на дар, што овај благородни душманин заиста и учини. Али где невоље! Кад султан први пут замахну сабљом, не мога да пребије шију ни у осредњег вола, те се он потужи како га је Ђорђе преварио. „Нијесам, одврати Скендербег, али ако послах падишаху сабљу, задржах за себе десницу руку“.

*

Морал и поука, што се из свега овога изводи, јесте ова: критичар не мора носити увијек у цепу један те исти аршин и са њим мјерити све продукције човјечјег духа, без разлике. Међу оне двије три стожерне мисли, које се у Монтењевим *Есејима*, као неки *Leitmotiv*, сваком приликом понављају, спада и та, да човјечји суд мора на силу бити неизвјестан, пошто на свијету ништа није непомично, ни људи ни људски

појмови, те да су мисао и њен објекат подложни непрестаној плими и осјеци. „*Nous sommes mobiles et nous jugeons en êtres mobiles*“, додао је са своје стране Сент-Бев. ✓

И, у истини, како би књижевна критика могла да успостави за се буди какав кодекс и уза њ правила за његову практичну примјену? Књижевна се дјела нижу, додуше, пред зрцалом наше душе; али пошто је поворка дуга, ужасно дуга, зрцалу остаје времена да потамни, да се предругојачи, и кад се случајно нека књига опет преда њ врати, слика што се у њему огледа није више она од некада. Нема, ваљда, читаоца, који то није осјетио. Ја сам у својим ранијим данима обожавао романе Золине; данас се дивим јуначком прегаоцу за правду и хуманост, али његове романе не могу да сносим; напротив, приповијести са психолошком тезом једнога Буржета или Фогачара биле су ми одвратне, а данас их читам у сласт. Некад сам стихове неких српских пјесника чисто гутао; данас су њихове елукубрације мојој души мал' те не савршено туђе. Неке пјесме, које су ме прије десетак година заносиле и до суза дирале, остављају ме данас хладна, нити бих могао, при најбољој вољи, да их прочитам до краја. Шта више! нека усвојена, традицијом освештана мишљења о извјесним писцима, доводе ме често у сукоб са самијем собом, и ја чисто стрепим од свога рођеног утиска.

Па ипак, покрај свега тога и, можда, управ зато, критичар, ако жели бити искрен, самосталан, мора да води рачуна о томе утиску; критика се, напошљетку, — па ма била по овој ил' оној методи — креће опет у врзину колу личнога утиска, и ко друкчије мисли, тај се просто об-

мањује. Питање је само, какве је врсте огледало, у ком се тај утисак огледа.

Задатак је дакле критичара (који то име заслужује) врло прост: он треба најприје да анализује утисак, што га је од прочитане књиге добио, затим да нам прикаже њезина писца, какав му се приказује по начину његова писања и по идејама, које су му обичније, и на крају да изрече провизоран суд о вриједности његова дјела. У кратко, критичар, приказу-

јући савјесно утисак, што га је од писца добио, моћи ће да по прилици определијели и утисак, под којим је и сам писац био, кад је своје дјело стварао, и према томе, да прозре колико је могуће у његову ћуд, у његову душу.

Метода је, као што се види, врло проста; она претпоставља само једну ствар: да критичар добро раствори не само своје очи, него и своје срце. Остало је све ништа.

(СВРШИЋЕ СЕ)

СОТОНА И АНЂЕО

Кад год најлуже, најдубље сним
И кад најслађе санове сним,
Па кад се пренем, — а јоште ноћ
Зорици љупкој не дава доћ' —

С уздахом уздах напушта груд,
Оживи туга, изда'не жуд,
Срце се гњеви на људска зла,
А душа ове слике му да:

Бурнога мора тихани под,
Блистава ножа крвави бод...
Пушке би мале рапави глас
Смирио тугу за један час.

Расцерека се сотона: „Дѐ!“
Анђ'о се гнуша, трза ме: „Нѐ!“

Нити.

Софија.

НЕ БОЈ СЕ!

Не бој се, душо мила,
Ништа ти неће бити, —
Ти нећеш виђет' мене
Како ћу сузе лити.

Никада нећеш чути
За бол и јаде моје,
Нити ће пр'јекор дирнут'
Немарно срце твоје.

Кад с њиме будеш сама
Ја ћу те тајно гла'ти —
Тада ћу сузе лити,
Ал' ти то нећеш знати!..

† Јефтан Р. Шантић.

ЈУНАК ДЕЧКО

из Тасиног Дневника

— Таса Ј. Миленковић —

I.

Није био, да кажете, са свим покварен. Него немиран, распуштен. Није хтео да ради никакве послове.

Отац га давао прво у школу. Учио два разреда гимназије, па даље ни силом ни милом.

Родитељи му, осредњег стања, имали су још деце на врату, па се нису много ни заносили око њега.

Отац га онда даде у трговину. Али се дечко ни тамо није хтео скрасити. Газда га пошље, да муштерији однесе продату робу из дућана, а он угледа дечурлију на Баталцамији, застане тамо, игра се с њима крајцара, па остане тако до у вече.

Газда се људи, па, Бога ми, и оладере, али дечко остаде онај исти. Срце га једнако вукло да се коцка. А и стриц му, Маша, беше чувени карташ београдски.

Дечко напусти сасвим трговину. Одаде се само коцки. И постаде вештак-коцкар међу београдским скитницама.

Отуда су га прозвали — *Митица коцкар*.

Једва да му је било петнајест година, а знао је и конгена и шлаге и фарбла. Што је умео да пакује карте — то је било за приповест. Већ сељацима подметне „попа“, па им предигне све што нађе у јанцику. До душе, истину да кажем, није крао, нити какве друге иступе чинио. Али и коцка је законом забрањена. Још код деце она је и опасна. Дечко-коцкар за неколико година на сигурно постаје човек-лопов... Са тога је полиција Митицу по често хватала,

пахсила, па, разуме се, опет пуштала. Али он је остајао онакав какав је....

Да поменем и то. Имао је још једну особину. Био је певач. Имао је глас као — девојка. Више пута иде ноћу дорђолским улицама. Наравно, враћа се са коцкања. С њим још два три друга, као и он што је. Удесе гласове, па се топи. Али његово гласно грло премашује. Када запева: „На престолу калиф седи“ — све то да занеми.

Деси се, те наиђе патрола. Али стане и она. Мисли се, да ли да га заустави. Али чује лепо певање, па јој жао. Истина, ноћу је забрањена ларма по вароши, грађанство хоће да је на миру — али ко ће да прекине севдалијску песму. Па зато ни писар квартовни, старјешина патроле, не чини ништа. Пусту Митицу да сербез прође, па застане и сам дуго, докле год му глас чује....

II.

Беше то 1877. године, пред други српско-турски рат.

Тек што су се војници повраћали кућама, а пуче глас по народу: биће опет рата.

У Београду настаде опет нека ванредна живост, као обично пред велике догађаје.

Погледате по престоници, све се то нешто убрзало. Видите офицере и војнике као да трче. Некуд се журе. Из окружне команде у велику касарну. Из касарне у бригаду. Из бригаде у корпуску команду. Одавде у војно министарство. Из министарства истрчи тек коњаник. Сав му вранац у

пени, од силног јурења. Коњаник посред Теразија па све касом у град — носи хитне заповести.

У тврдоме београдскоме граду већ постројени топови и каре. Упрегнута запрега — они јаки коњи све фрчу и тапкају ногама у тесту. Озбиљне топције, оштри људи, појашили и чекају заповест да се крену...

Иза градске, Али-пашине касарне, видите код Небојше куле стотине комора. Нешто се у њих товари. Ако би вас шиљбок пустио — видели би пексимит за војску...

Мало даље, ондје у пољу, постројени батаљони. Видите официре и војнике све то ћути, озбиљно, важан војнички час има да наступи... Чу се команда: *пред ирси*.... Две хиљаде пушака у један час тресну у рукама војника. Војна музика засвира оне божанствене тонове... Све упрло очи у касарну.... На један мах појави се официр и четири наредника... Најјачи и највиђенији међу њима носи — *заставу*... Барјактар прилази батаљону и улази у његове редове, међу војнике. И подиже високо свето српско знамење.... Сав онај народ наоколо, скупљен да види ову спрему, гракну као из једнога грла: живела војска... У том грмну команда — на молитву... Војници поскидаше капе. Наста тишина. Наредник на глас говори: Оче наш, који си горе на небесима, погледај на нас, помози намученим Србима и не допусти, да ова света застава икада падне у руке непријатељу нашем... — Један тако гласно говори, а они остали прихватају.... Када се сврши — из хиљаду грла осу се радосна вика: ура!.... То прихвати и околни народ. И настаде један урнебес да се небо проламаше.

Баш тога момента — причаше пошље шиљбок са бедема градског

— пловљаше Дунавом, крај града, велика аустријска лађа „Елисавета“. Када чу оне усклике, капетан лађе, не разумеваше шта је, па даде доле, машинисти сигнал: лангзам (полако)... Лађа пође лакше, а сви путници потрчаше на кров, да чују шта је...

Са градскога поља зачуше се команде за полазак. Трубе затрубисше, добоши ударише, музика јекну *Душанов мари*, војници грмнуше из хиљаду грла: ура!... Сав онај народ поскида капе, па викну: срећан вам пут, браћо....

А онај капетан с лађе, када чу шта је, наљути се, па рикну доле машинисти: шнел, абер глајх шнел (брзо, али одмах брже).....

Ето, тако је онда ишло из дана у дан, докле сва војска не оде на границу....

III.

А и ми смо по канцеларијама имали онда и сувише посла. Радило се, Бога ми, и дан и ноћ. Телеграф са границе не престаје. Сваки час по нешто траже, питају, разбирају, као пред рат... Осим тога и добровољци прекрилили Београд. Скупљају се чета за четом. И одмах одлазе ближе бојишту....

У толиком моме послу ето ми једнога дана оног Митице. Упаде у канцеларију сав снужен, невесео, као никада до тада....

— Молим вас, господине — отпоче он.

— Шта ћеш?

— Молим вас покорно, господине....

— Ама шта ћеш?

— Да вас молим покорно за нешто....

— Говори, да чујем, ја сам у великом послу...

— Јуче сам био у команди, где се уписују добровољци...

— Што?

— Молио сам да и мене упишу...

— Па?

— Неће...

— Зашто?

— Веле: ти си мали. Ниси за војску. Не можеш пушку да носиш...

— Разуме се...

— А није, господине... ја могу...

— Колико ти је година?

— Седамнајест... То јест... ја имам и осамнајест... навршио сам...

— Хе... додајеш...

— Није... господине... ја изгледам овако мали, али ја сам јак.... Могу да дигнем сто ока са два прста. Пробао сам то. После, више пута сам се хрвао са старијима од мене, па сам их обарао... Два пута сам се хрвао са оним великим Симом, цал-келнером у „Националу“, па сам га оба пута оборио... Не треба да гледају: што сам ја овако мали и сув... Има пуно сувих људи, који су шта и шта пута јачи и од високих и од оних дебелих...

— Па?

— Па ја вас молим опет покорно, да пишете капетан Мирку да ме прими...

— То не могу...

— Зашто... молим вас.

— Па то није моја ствар. То они у војсци решавају...

— Па ви сте му упутили: и Марка Ђојића, и Петра Џампића и Јована Балту, сви су се они са мном дружили, па зашто да не упутите и мене...

— Они су пунолетни, већ људи, дорасли за пушку... а ти си дечак...

— Али молим вас, господине...

— Не могу...

— Молим вас покорно по хиљаду пута...

— Гледај те нађи овде посла...

— Ја нећу да останем... када сви иду на границу.

— Ама... будало... не може да буде...

— Ја вас молим...

И удари у плач...

— Овде ме гоне... Не дају ми се скрасити... Вичу на ме. А тамо је на граници весело... Ја вас молим, да ме упишете...

— Море... хеј... није тамо лако...

— Ако, господине...

— Зима је... Рат је то... Није шала — бију Турци... када одеш — гледаћеш да побегнеш...

— Нећу, Бога ми... крста ми... господине...

— Хе... нећеш...

— Само да ме упишете — развесели се Митица... Да ја одем с друштвом, па ако ме видите пре свршетка рата у Београду, онда ме слободно убијте... Молим вас... као оца... као свеца... као... као...

И настави богорадити и мољакати.

Да га се само отресем, дадох му цедуљу на Мирка капетана: да га, ако може, за сејиза прими, јер ми, рекох, досади овде...

Добив писмо у руке — Митица, сав блажен, пун радости, одскакута из канцеларије....

И више га не видех....

IV.

Рат би и прође.

Србија победи славно; дође до Косова; освоји четири округа, десет градова, преко хиљаду села, и на близу пола милијуна своје браће прикупи под своје крило... Данас на сто и педесет цркава и манастира, у тим крајевима, звона звоне, позивајући слободне грађане на молитву Господу Богу; а на четири мунарета испењу се свакога вечера мујезини,

те слободним гласом певају суре из корана, у славу Алаху, молећи га: да одржи добри и праведни српски народ и његова витешка Краља . . .

Већ идуће 1878. г. у освојеноме Нишу би сазвана народна скупштина. Са осталим персоналом министарства одређен сам био и ја, да тамо идем.

У Нишу тада беше све весело. И Срби и Турци, после бојишта, измирили се, као што и чине прави јунаци, па живе као браћа. Тек се чује: Србија — Слободија, па све то диже капе у вис. Песма, час српска, час турска, разлеже се, а севдалуци да те занесу . . .

Једнога вечера, седимо тако нас неколико Београђана у друштву са нишким Али-бегом, слушамо Хасана, севдали певача, и гледамо веселе чочеке, док се на вратима каванским појави Мирко капетан, командир добровољаца. Обрадовасмо се један другом. Примисмо га у друштво. И остадосмо дуго у ноћ . . .

Када се растадосмо од друштва, почех запиткивати капетана Мирка о његову животу, догађајима на бојишту и т. д. Причао ми је пуно интересних сцена, веселих часова, али, Бога ми, и крваве смрти . . . Док се на један мах сети, па настави:

— Мал' не заборавих оног малишана . . .

— Кога?

— Оног твог Митицу певача . . .

— Шта је с њим?

— Погинуо . . .

— Како?

— Ти га се сећаш?

— Сећам га се добро.

— Знаш, ти си ми га послао, да ме послужује . . . Када му то одредих, њему не би најпре право, али у Београду пристаде и на то. Али када стигосмо пред Ниш, он се стаде опи-

рати. Неће да служи. Свакога дана јављао се на рапорт нареднику, молећи га и преклињући: да му се да пушка . . . Нисам ја, вели, дошао овде да служим, него да се бијем . . . Тако данас, тако сјутра . . . Нареднику се досади ово мољакање, па му најзад, пусти на вољу . . . Један се од војника из наше чете поболи од врућице и оде у болницу — а твој ти Митица дочепа његову пушку, па ступи у редове . . .

— Јест . . . немиран дечко . . .

— Пошто паде Ниш, крену моје оделење на Куршумлију. Сваки дан по каква чарка или бој. Митица барабар са војницима. Све у најљућем боју. Отвори се пушчана ватра. Пуцају Турци, а пуцамо и ми. Праште пушке да уши заглуно. Од дима се ништа не види. И у сред те тутњаве чујемо глас Митичин. У првом ланцу пева колико га грло доноси . . . Ја да храбра дечка — рекао би ми више пута Мићун, командир . . .

— Па?

— Једнога дана у подне, беше страховита зима; сукобимо се са Арнаутима у долини косаничкој, иза Куршумлије. Отворисмо одмах ватру. Непријатеља је било више. И нагрнуше свом снагом. Али се и ми не дадосмо . . . Бој је трајао дуго до у ноћ . . . Арнаути се, најзад, морадосе повући. И оставише на бојишту мртве и рањене . . . Ми наложимо туна ватру и остадосмо да преноћимо . . . Сјутра рано већ не беше непријатеља на догледу . . . Ја зађем по бојишту да прегледам мртве и покупим оружје. Пребројим наше — изгубио сам на сто двадесет јунака . . . Али, крај једнога цбуна нађемо — Митицу. Сав у крви. Војници га подигосе из снега. Погледамо га — сав исечен јатаганом. Очи упро у небо, а лице му, као увек, насмејано. Свима

нама дође жао... Командир Миђун приђе, скиде капу, прекрсти се и рече:

— Храбро дете... на небесима, у рајском насељу, ти већ седиш уз кољено Обилићу... Да те овако стар бијаш заменио, јуначка главо.....

И сви поскидасмо капе и прекрстисмо се.

Ја наредих војницима, те га на пушкама понеше гори у логор.

Трубе затрубише, добоши ударише, певачи запеваше оно тужно

„Свјати Боже“... и понеше га у раку крај једног црквишта.....

Миђун командова, те стотину пушака, место звона, огласише погреб јунака.....

— Бог да га прости — заврши говор капетан Мирко.....

— Име му се помињало, док је Србина и српскога рода.....

Ево, читаоче, моје свећице на гробу Митичином.

ДВИЈЕ НОЋИ

Ноћ јесења пала. Непровидна тама
Умотала горе, брда и пољане,
А јесењи вихор б'јесно кроз ноћ дува
И пуцају дрвља обнажене гране.

Кроз спуштено небо и густе облаке,
Пакленијем гњевом, муња бљесне, плане
И затутњи грома из далека рика
И одјекне мукло кроз урвинске стране.

Киша ладна сипи, црна ноћца студи —
О, како је топло крај твојијех груди!

Мостар.

Ноћ пролетна пала. Мјесец сребро стере
На високе горе, брда и пољане,
А пролетни лахор благо кроз ноћ пирка
И шапуће лишће и брснате гране.

На ведроме небу безброј ситних звјезда
К'о кандила бл'једа тајанствено пламе,
А весела пјесма стиже из далека
И одлјеже тихо кроз зелене стране.

Топла, блага ноћца, али срце студи —
О, како је хладно без твојијех груди.

Љубо Оборина.

НОВО ВРЕМЕ

— Посвећено мајци —

мајчинога меког крила —
Посред летње ноћи бајне —
Душа ми је одлетила
У пределе рајске, тајне!

Где вилински двори стоје
У чаробном, тихом крају;
Где анђели песму поје
И несташно облетају.

Месечина где по гају
На дрвеће сребро слива;
И у љупком, меком сјају
Повијено цвеће плива.

Минхен, 1898.

Но сад где су снови чисти?
Камо виле, куда стреме?
А ја? Ја сам онај исти,
Ал' је само друго време.

Ново време, ништи, мати,
С твога крила слатке сневе!
Почиње ми наметати
Нове сласти, мисли нове!

Ах, чудно је време ово!
Његове су чудне силе;
Све што видим то је ново:
Та нове су чак и — виле!

Божа Св. Николајевић.

РАЗОРЕНО ГНИЈЕЗДО

— Приповијетка из Мостара —

— Свет. Ђоровић —

(НАСТАВАК)

X.

У Мостару тек сада настаде право комешање. Млађи натурали фесове на чело, избацили прса напријед, за појас задјенули свијетло оружје, па поносито иђу чаршијом и најтоплије се поздрављају између себе.. А сретну ли кога, који није „њихов“, онда окрећу главу од њега и полугласно изговарају подругљиве ријечи. А они други, опет се наљутили, па само што их мрко премјеравају очима и љутито изговоре ријеч „крмак“, „Москов“, „Влах“ или „Аламан“. Највише су се љутили на Алију и грдили га да не може горе. Грдили су и Муј-агу и пецкали га, но он је, сиромаш, све некако трпио и сносио.

Једнога дана, кад Махмут-ага не бијаше баш најбоље воље, поче врло осорно да га напада.

— И ти ћеш постат' Влах, — рече, — јер какав ти је син таки си и ти, кад му н' умиш дат' зафта... Муј-ага шућаше.

— Да ти хоћеш, он би био к'о памук, па би онако скак'о, ко' што му ти цвираш, а не би бунио млађарију и наводио је на танак лед...

— Ја сам му говорио, ама ме не слуша, — одговори Муј-ага полахко.

— Уби га, кад те не слуша! — дочека Јусуф-ага, који такођер бијаше киван на Алију. — Ти си отац, па кад га и убијеш, не може ти нико ништа.

Муј-ага набра обрве.

— Зар моје дите да убијем? — запита. — И ви ми то говорите?... А знате ли, да би ја своју главу

дао за његову... Ја немам више никога него њега...

— Боље би било да немаш ни њега, избаци Махмут-ага.

Муј-ага скочи као помаман.

— Зар ми ти то кажеш?

— Кажем.

— Зар је моје дите баш тако, а?... Е, ево ти велим: да му више никад ни ричи проговорит' нећу... Он није муртат,¹⁾ па нека ради како зна...

— Онда си ти грђи од њега.

— Макар.

Махмут-ага плану.

— Е, кад је тако, онда више нећемо заједно, Јал' ја, ја ти испадаћемо одавлен... Нећу с тобом ни у џамију. Ти ниси чојек... Ти си јарамаз!

— Јарамаз си ти, ти! — викну Муј-ага и извуче нож иза паса. И да не прискочише Јусуф-ага, Мемеш-ага и Салих-ага, те их раставише и Муј-агу изгураше на поље, — било би белаја. Махмут-ага се од узбуђења тресао на ногама, а у лицу дошао жут као лимун, па само зинуо и хоће нешто да говори а сам не зна шта... Јусуф-ага приступи му и понуди тестију, да се напије воде, те да се мало умири, а одмах по томе пружи му и кахву, која, како веле, у таким приликама разгали човјека и скине му са срца половину муке.

— Видиш ти чуда! — рече Салих-ага, пошто се све умирило.

— Ко би се томе над'о — рече и Јусуф-ага. — Ама гледај ти крмка,

¹⁾ Издајица.

како шћаше под мојим слѣменом крв да пролије . . .

— Ја би рек'о, — поче Мемѣш-ага, — да се ми њега трсимо, па да немамо с њиме никаква посла . . . Док је био к'о што треба и били смо јарани, а сад нам више не треба . . .

— И не треба, — рекоше сви.

И то је била осуда старих јарана, која се није смјела погазити. Па ипак свима, осим Махмут-аге, као да је био велик терет на срцу, — тако су били тужни и зловољни. Изгледало је, као да су нешто големо изгубили; нешто, што више не могу наћи. И сви су се разишли тихо, тужно, као кад би био мртвац у тој кући.

А Муј-ага био је још сломљенији и утученији. Чим је изишао из Јусуф-агине авлије, стеже га нешто око срца и у мало да не заплака. Чисто се покајао, што је приметну галаму, па хтједе да се врати и да се опет помири са свима . . . Он застаде на путу и већ хтједе да се окрене.

— С њима сам био и у муци и у рахатлуку, па сад да их 'вако оставим, — рече тужно.

Али у исти мах сину му кроз главу, да они не трпе његова Алију и да му, ради њега, неће лако опростити . . . И он се опет заустави . . . Било му је или раскинути јаранство, или се одрећи свога Алије . . .

— Јарани ме урезалише, а ни на кога ми не може бит' жао колик' на јарана, — прошапта тихо. — А Алија је моје дите, па какав је да је . . .

Затим је још мало постајао на путу, па, тужно оборивши главу, пође кући. Путем је промишљао много, врло много.

— Махмут-ага је плах, — говорио је он једнако сам у себи, — па је и мене распалио . . . Он је кáрим

на Алију, па нисам мог'о друкчије . . . Зар да пустим да га 'нако ружи? . . . Вала, мог'о сам само бит' паметнији, па да не прифаћам одма за нож . . . Ама шта ћу? . . . Така ми крв, па нисам мог'о да стрпим . . .

Иза тога и опет поче да размишља о помирењу:

— Хоће ли се и они покајат'? . . . Хоће ли ме зовнут'? . . . Јок! . . . Знам ја њих . . . Они су тврди . . . А ја? . . . Ја не знам, како ћу им отић' . . . И не знам, како ћу се покорит'? . . . Да одем, па да рекнем да сам ја био крив — јок! То не могу! . . . А да кажем, да су они криви, онда ће опет бит' што је и сад било . . .

У тим мислима, дошао је кући. Пред собом дочекала га је Дуда, али он је улегао, а да је ни примјетио није . . . Она се сирота зачудила овоме, али опет није смјела ни ријечи да проговори.

А у соби сједио је Алија и Муј-ага сједе подаље од њега не рекавши му ни ријечи. Алија га погледа, но и он не проговори. Тако је то трајало тренут-два. Муј-ага као да хтједе да заусти, али се опет уздржа. У један мах ударише му из очију сузе и полетише низ сабране образе; око срца га је тако стезало, да, поред свега тога што се толико уздржавао и хтио да буде чврст, није могао да не пусти сузе. Сад их је пустио нека теку и није хтио ни да их брише. Чинило му се, кад да му с њима отиче и неки дио туге.

— Шта ти је? — запита га Алија.

— Ти знаш шта ми је, — рече Муј-ага. — Ово је совет тебе . . . Совет тебе ћу и главу изгубит' . . . Ти си ме завадио за свитом, завадио си ме са сваким.

— Ја? — зачуди се Алија.

— Ти, ти . . . Оцрнио си ми образ, к'о нико никоме . . . Пош'о си шеј-

танским путем, па си и друге окрен'о за собом . . . Знаш ли ти, да сам се поинадио са јаранима рад' тебе . . . А они су ми били к'о браћа, баш к'о рођена браћа . . .

И ту га поново облише сузе.

— Па јесам ли ти ја рек'о, да се инадиш с њима? — запита Алија.

— Ниси ти, ама нисам мог'о слушат' како те Махмут-ага ружи . . . Син си ми, па не могу поднијет', да те ико у моје очи резили . . . Јок! . . . То не могу поднијет', па све кад би ачик знао, да је 'нако к'о што они кажу . . . И поинадио сам се с њима, макар што нису толико криви . . . Ти си кривљи, ама ти си ми син . . .

Гледајући очеве сузе, Алији се ражали, па не могоше да одоли срцу, а да не полети Муј-аги, да га загрли. Но овај се за час измаче и одгурну га од себе.

— Јок! Нећеш ме грлит' . . . Ја не дам, да ме твојом руком окаљаш,

јер ти је каљава к'о у циганина . . . Ја само не дам, да те свит у моје очи ружи, а ја ћу те сам ружит' вазда, док не окренеш правим путем . . .

Алија обори главу и ћутећи пође у ћошу. Ове очеве ријечи, биле су му теже, него ријечи свега свијета; оне су биле, као нож, забоден у сред срца . . . Јер није шала чути осуду из уста оца, свога рођеног оца, који га тако воли, па га чак и брани и ако у себи мисли, да је крив.

— Жао ми га је, — рече он у себи.

— Њему је мучно . . . Ама шта ћу ја? Ја нећу преврнут, па макар било, што је најгоре . . . Волим да ме и отац прокуне, него да ме прокуну браћа . . . Млађарија је са мном, па се не бојим никога . . .

И он не одговори Муј-аги ништа и ако га је овај гледао и очекивао: хоће ли се покорити и обећати, да ће изаћи на „прави пут“

ПАСТИРКА

— Ђорђе Х. Залокоста —

Беверицу, пастирчицу волео сам негда, да,
Вол'о сам је врло много, —
Али шта сам тада мог'о
Кад сам био дете ја?

На мирисној трави једном, кад је грљах, љубљах свуд,
„Чуј ме, рекох, ја те молим,
Маро, Маро, ја те волим,
Без тебе ћу бити луд!“

Јој, шта беше несташници! Радости јој не би крај;
Љубљаше ме, беше сретна, —
Ал' најзад ми рече сетна:
„За љубав си мали, знај! . . .“

Прошли данци, ја одрастох, ал' сад другог љуби та,
Мене гордо са се хити, —
Ал' заборав неће скрити
Пољупце јој никада!

О БОЖАВАЊУ ОГЊА И ОГЊИШТА

Издавак из: Упоредне Старославенске Митологије, с обзиром на народне обичаје и старе народне пјесме.

— Др. Никола Гржетих —

(НАСТАВАК)

Инђани су обожавали ватру на основи своје вјере. Већ у Ригведи видимо Агнија (Огањ) као друга громовника Индре, ког су називали *Паргањом*.¹⁾ У Прасловена налазимо га под именом *Перкунас* а у Литвана имао је и своју мајку, коју су називали *Перкуна-тете*.²⁾ Она је ублажавала свога сина Перуна (*Perkunas*) иза сваке олује³⁾ да престане ударати свијет својим муњама и палити усјеве по пољу. С тога је био Огањ син небеске свјетлости. Он је био дању уза сунце Индру, а ноћу на звјездама. Каткада би прескочио на црне облачине а често силазио низ муњу на земљу. У Перзијанаца је био син Ормуздов а у Прасловена син Сварогов. Зороастрова вјера тврди⁴⁾, да Огањ, који потјече од Ормузда (Свјетлости), оживљује вишње створове на небу и човјека на земљи на узвишенији живот од земаљскога, а с тога да утјече и на владоце, који су представници Ормузда.

Остале ватре су или вишег или нижег реда, према разноликости створова које оживљују. Ватра на бријегу Сапођегвер (*Sapodjeguer*) пламтјела је само по некада, као и обична ватра; али ипак стоји за један степен више него ли ватра са огњишта, јер је није запалила грјешна људска рука. Не можемо рећи како је постајала

та ватра јер не знамо природне особине тог бријега; муња може запалити сваку запаљиву ствар у земљи и на земљи.

Можда је и то узрок што је Ђемшид (*Djemschid*) установио на брјеговима света огњишта.

Тако мудрује Зенд-Авеста о ватри.

Обожавање Огња и Огњишта налазимо у осталијех Аријанаца. Но да видимо сад како се развило обожавање Хестијино или Вестино из обожавања Огња и Огњишта.

Оно што је било огњиште породице, то је ваљало да буде *вјечни огањ* држави. Стога су га обожавали и Грци и Римљани на јавним мјестима као средиште државне узајамности.

У Грка била је Хестија (*Ἑστία*) оно што у Римљана *Веста* а изворно значила је *домаће огњиште*. Једној и другој палиле су свештенице свој *вјечни огањ*, првој у Делфијском храму и у државном дому¹⁾ а другој у Вестином храму и у царској (државној) згради. На оба мјеста обожавала се је света ватра као средиште породичног и државног живота. С тога узрока ваљало је сваком исељенику у Грчкој да узме светога огања, а то је значило да му ваља памтити да припада и надаље огњишту своје матере отаџбине. Тако су све насеобине грчке узимале од светога огања из Делфијског храма, куда год су се шириле. Познато је да су Грци на читавој јужној половини Италије имали од древних времена своје насе-

¹⁾ *Паргана* од *парц* (*predž*) = стресати; но може бити и *опоматороџицим* тугњавине громава: *prpp ... ко ... ња ... а ... а*.

²⁾ *Перкуна-тете* значило би у Срба и Хрвата исто што Огњена Муња. *Perkuna-tete, mater est fulminis atque tonitruū*. (Lasicki).

³⁾ С тога јој је назив *Утјеха*.

⁴⁾ *Zend-Avesta* III. *Bun-Dehesch* XVII. стр. 135. l. c.

¹⁾ *Prythaneum* од *Πυραδείου* = храм огања. Доцније је то био опћински дом.

обине и да су Грци и самом Риму положили први темељ. Тако су ове насеобине одржавале своју Хестијину вјечну ватру, док је није увео краљ Нума као јавну Вестину ватру.

Свету ватру налазимо најприје у Мисираца. Најстарији храм бога Огња налазимо у Сунчеву Граду *Он-у* или *Ан-у* (Хелијополису). Ту је био храм огњеног бога Птаха (Ptah = јеврејски *Naphtuh*, грчки *Πφαϊστος*, латински *Vulcanus*, руски Сварога¹⁾). Мисирци су први који су упалили боговима жишке у храмовима и службама. Богињи Иси држали су нарочити празник на кога су држали богињи службу са жишцима на Нилу у лађама. Мисирци су тиме освјетљавали бајаги пут душама које су ишле покојном Осору у подземни свијет, да им тамо пресуду изрече. Једна душа вели му²⁾ између својих других заслуга још и ово: „Нијесам утрнула још никад ватру, када јој је ваљало да гори!“ Тиме видимо да је у Мисираца био гријех утрнути ватру, јер су држали да је божанског поријекла и одсијев сунчаног бога Осора (Oser). Птахови свештеници употребљавали су ватру као лијек: гријали су жигове па њима лијечили уједе змија, ране и различите тјелесне лишајеве и друге прираштаје³⁾. С тога ја био Птах син Имхотер оно, што је био *'Ασκληπίος* у Грка и *Aesculapius* у Римљана. То је узрок, што су људи од сињих даљина држали Огањ божанског поријекла.

Ено и у библији⁴⁾ *грм што гори*. Тако се Мојсију приказивао Јехова; но и на гори Синају загрмјеше гро-

¹⁾ Сварога од корјена сваръ = сјати, жарити; сварщикъ = ковач.

²⁾ Мрвачка књига гл. 125.

³⁾ Види: *Dr. Nik. Gerzetic: Über aufgefundenen chir. Instrumente etc.* стр. 15. Karanszebes 1894.

⁴⁾ Exod III. 2. и IXX. 16. 18.

мови и сијевнуше муње¹⁾. У Перзији био је син Ахурамазде, бога свјетлости Атар, божанство Огња. Овај је сваком муњом, сваким пламеном таманио по неколико злих духова. У Инђана је бог Огња бог Агни и Шива. Овоме су палили жртву Хоман иза великих помора људи и дјеце, великих пожара пољског плода, да му ублаже гњев божански.

Када су Инђани ту своју жртву Хоман вршили Агнију и Шиви, тад се је беспријекорни Браманац окупао понајприје и обукао у бијело. Сјео би на столац (*pidam*) и говорио молитве и славопјеве. Пред њим је бакља са посудом у којој растопљен маслац и кокосово уље. Око њега и светилишта прострто је огромно лишће смоквенице „банана“, на коме су поређане потребне ствари за жртву. Ту има синејског (орловог), санталова (*lignum Santali*) и камфорова дрвета; ту има ораха, датуља, смреквица, пиринча, индијске²⁾ и афричке³⁾ смола (*bdelium*), шећерне трске, босиљка⁴⁾, сржи од дрвета *хала* и *веса*, а има и коре, лишћа и цвијећа тог биље, само да буде што угоднија огњена жртва великоме богу Шиви.

¹⁾ *Муња*, од аријског *mar*, индоевр. *mal* = мљети трти (сатрти); дат. *mölere* — *mola*, литв. *malti*, грчки *μόλλο* (= *mollo*) *μυλος* = жрвно; ахд. *muljan*, *nhd mullen*; њем. *zermalmen*. Индогермански *malma*; стнорд. *malmr* = камен, с тога наше *муњак*, жрвно или млински камен. Муња је старосл. *млинѣ*, *молнѣ* и *молнѣн* а *л* претвори се у *ѣ*, отуд *муња*: *молнѣн* *клинѣтѣиѣ*. Изворно значи камен или стријела. Успореди приморску клетву: „стријела божја на те пукла“ или словачку: „*Ragomova strela da te uhici*“. И стријела је била од искони камена, а тек у бронзано (мједно) доба постаје од мједи. Успореди стријелу од индоевроп. *стар*, *старнути* = обаталити, кл. *strēti*, српхр. *сртти*, простирати = *стернере*, санкр. *стар* = простирати, обаталити *прострапе*. — Муња је чешки *blesk*, словенски *blisk*, пољски *blyskawiea*, бугарски *блѣск*, све од санскритског *bhra*, *brajati* = сјати литв. *blizgeti* = сјати, бљескати.

²⁾ Смоле од дрвета *Balsamodendron Rosburghii*.

³⁾ „ „ „ „ *Africanum*.

⁴⁾ *Basilicum*.

Одмах, кад се плодови поменути-
јех биљака на жртвеник сложе, запали
их Браманац бакљом. Затим јави
звоном да ће свети огањ маслом и
кокосовим уљем успламтјети и да ће
на то вршилац жртве вргнути у свети
огањ разно цвијеће и мирисне смоле.

Уз то Браманац збори своје отај-
ствене молитве (*mandram*) а започи-
њу сваку са *hum*, а свршује са *om*¹⁾,
т. ј. амин; али има молитава гдје
започиње са *om*, а свршује са *svaha*
т. ј. дао бог да тако буде и Огњева
жена Сваха (коју су звали и *Агнаи*).
Ево примјера: *Om Kshira*²⁾ *gopa laje*

¹⁾ Од тога име жртви Ом-ан (Хоман).

²⁾ *Kshira* од *ksar* = тећи, секр. *kshar*, *khsa-
rali* = тећи; секр. *Kshira* = млијеко и пастирски бог
као што је то исто био Сирин у Старословена и
Sciricza и Старопруса и Литвана (*Siritius*) И ново-
перзијски: *shir* је млијеко, а од тога је и наше *су-*

svaha, т. ј. дај Сирине да буде мли-
јека! Сирин је био пастирски бог.

Овај опис жртве Хомана навео
сам по богословљу¹⁾ индијских Бра-
манаца по Ивану Филипу Вездину²⁾
а сад дај да видимо шта је тај свети
огањ, *devayagna*, значио и да могне-
мо разумјети оно што су поштовали
Полабљани, а по свој прилици и
наши праједови.

рутка. *Sir* је огрушина од млијека а *сириште* је осо-
љени чмар којим се млијеко груша.

¹⁾ Иван Филип Вездин био је мисионар у Ин-
ђији од год. 1776.—1789. под именом *Pater Paulinus*
a. s. Bartholomes а био је из Двора (Hof) на лајти,
рођен од родитеља Хрвата. Дјело му је: *Systema*
brahmanicum, liturgicum, mythologicum; civile ex monu-
mentis indicis Mus. Borg Veletris, dissertabionibus
historico-criticis illustravit Fr. Paulinus a St. Bartho-
lomeo Carmelita discalceatus Malabariae missionarius,
academiae Voiscorum Veliternae (Veletri) socius 4326
рад.

²⁾ Leibnitz, *Script. rerum brunsvic. I.*, рад 191.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

АНЦЕЛО

— поема А. С. Пушкина —

— Јован А. Дучић —

V.

дубокој сјети

Прежалити хотећ' свјетску радост ташту,
Спремајућ' се за смрт, но с надом у живот,
Он н'јемо сјеђаше; с њим на грдном плашту

Под црном кукуљом, с распећем у руци,
Годинама погнут монах бесјеђаше.

Патнику је младом старац доказив'о

Да је једно исто — смрт и биће наше:

„Овдје је што и ту, тек је дух без смрти,

А свијет под луном ни гроша не вр'једи!“

А он, мислећ слатко на Ђуљету милу,

Слагао се у свем што старац бесједи.

Монахиња уђе: „Мир вам!“ Он се трже,

И погледа сестру пун усхита врела. —

— Оче, добром старцу Изабела рече

На само бих с братом прозборити хтјела...

И монах изиђе.

Клавдије: Шта је, мила сестро?

Шта кажеш?

Изабела: о брате, стиже часак зао!

Клавдије: Дакле нема спаса?

Изабела: Не, за главу душу нег' ако би дао!

Клавдије: Дакле има средство?

Изабела: Да, имаде једно —

Мог'о би да живиш. Он се канда блажи.

Милосрђе злобно у њему је: оно

За твој живот сада вјечне муке тражи.

Клавдије: Шта, тамница вјечна?

Изабела: Тамница — без гвожђа,

Без ограда тврних.

Клавдије: Изјасни се! Кажи...

Изабела: Мој искрени друже, мој милосни брате,

Ја се бојим... Ал' чуј: Брате, јесу л' дражи

Неколико љета сувишних и пустих

Од ваздашње части? Бојиш ли се мрети?

Ах, та шта је самрт. Миг. Трпи л' се много?

И црв згњечен трпи у тај часак клети

Што трпи великан.

Клавдије: Зар кукавац да сам

Сестро, у смрт кренут' имам доста моћи.

А сретњу се тамо са могилном ноћи

Ко с дјевојком милом.

Изабела: Ево брате шта је

Ја из гроба чујем очев глас. Зацјело,

Ти умр'јети мораш. Беспорочно умри!

Нећу да ти тајим, ал' послушај смјело:

Тај судија грозни и лицемјер прави

Што погледом рађа страх у души многи',

Сам је демон; срце, ко дубоки пакџ,

Пуно му је мржње

Клавдије: Зар намјесник строги?

Изабела: Ад обуче њега у оклопе своје.

О, тај ниски човјек!... Да сам ондје млада,

Бестидне му жеље утолити хтјела,

Жив, спашен би и ти мог'о бити тада.

Клавдије: Не, потребно није.

Изабела: На састанак гнусни

Рек'о је још ноћас да му морам стићи

Ил' ћеш умр'јет сјутра.

Клавдије: Сестро, немој ићи!

Изабела: Брате мили!

Бог зна: мојим гробом кад бих могла спасти

Живот свога брата, ни колико иглу,

Своју младост тада ја ц'јенила не би.

Клавдије: Хвала, друже мио.

Изабела: Мој Клавдије, сутра буди готов мр'јети.

Клавдије: Да!... Но зар збиља страсти у њем' тако кипе?
И за тренут један

Да погуби себе, зар би мог'о хтјети?

Не, не могу мислит'! Он је човјек уман.

Ах, Изабела!

Изабела: Шта, шта кажеш?

Клавдије: Смрт је тако страшна!

Изабела: Но и стид је страшан.

Клавдије: Јест, тако је... Умр'јет', ић' незнајућ куда,

И бити у гробу у хладној тјесноћи...

Знај, диван је свијет и живот је мио,

А ту: мртвог срца у могилу поћи

Стрмоглав се бацит' у кипљиву смолу,

Ил' у леду смрзнут', или с вјетром наглим

Пустаром се вити бесконачним крајем

Изабела: О, Боже!

Клавдије: Друже мој! Сестро! О, дај ми да живим.

А буде ли гријех живот брату спасти

Опростиће небо.

Изабела: Шта, зар зборит' смијеш!

О, страшљивче слаби! Смрћу моје части

Зар да живот чекаш!?... О крвниче, никад

Не могу да мислим свјет и живот да је

Мој ти отац дао!... Опрости ми, Боже,

Кол'јевку отаца оскврнула ј' мати

Кад понесе тебе. Умри! Сад ни рјечцом

Трзала те не би од те казне ледне!...

За смрт твоју имам молитава тисућ

Али за твој живот — ја немам ни једне!

Клавдије: Стани, сестро, стани!

О, прости ми, прости!...

VI.

И млађани сужањ

Уздрхталом руком за ризу се хвата.

Она силом стаде, смири се и прости,

И поче да тјечи невољника брата.

(СВРШИТЕ СЕ)

ПЈЕСНИК

— од Августа Марин-а. —

Какав срећан сусрет, какво из-
ненађење! Анселм Матија, који
је имао лијеп надимак, „пјесник
пољубаца“ и пошљедњи труба-
лур од Конта Венесена отишао је

у Париз — први пут. Изгледао је свјеж
и грациозан у својим шесетим годи-
нама, са свим као какав пудерисан мар-
киз. Он је остао млад, и ако му је
коса већ давно осижедила, као што бјеше

за вријеме нашег тумарања по виноградима Chateau-neuf-du-Rape у Авињону; он је говорио сада са истим жаром своје љубави, о својим галантним успоменама, и својим чудноватим авантурама

Он је хтио да упозна Париз, баснословну варош, гдје се сада налазе они, који шире своја млада крила, и сви они који су отишли далеко од земље обмана — најбољи и најоданији.

Он је хтио да се састане с њима..... али, Париз је велики. Пјесник пољубаца већ 14 дана гледа само шуму, која опкољава кућу његовог пријатеља, који му је указао гостопримство, шуму Фонтенејску, сјајне, хладовите улице; и када га је то очарало, ја сам му говорио о Паризу, његовим споменицима, забавама и бурном животу, а стари пјесник би се насмијао, говорећи:

— Мали, ти ме не ћеш одвести ђаволу! Остави ме ја нисам видио у свом животу тако лијепу шуму. Ја се могу вратити на земљу и говорити о Паризу, којег мало путника познају.

Знам, да ће Матија, пред вратима своје куће а пред вече, кад дјеца и старци долазе да слушају његове приповијетке, причати о најизненађујућем путовању, затварајући очи, његове фантасте очи, које изгледају да иду само за несхватљивошћу, призивајући Париз да ће остати такав говорећи дуго — и неће ништа лагати!

Анселм Матија не лаже никад; — он уображава. Оно што није видио, он зна, као што мисли о ономе што жели.

* * *

Овога јутра осјетио сам узбуђења ране младости, лијепе наде због којих сам некада црвенио. Ја сам видио пјесника о чијим смо стиховима говорили жарко, и чија су нас чудновата позивања узбуђивала, јер ништа не бјеше за нас невјероватно у овим причама у којима се човјек среташе с принцезама, вилама и кавалерима. Анселм Матија оживљавајући свој сан и

најчудноватију своју причу могао је испунити тек једну главу своје историје.

Једнога дана имаћаше да прими неко нашеље, Анселм Матија помисли да ли је већ вријеме да се он жени и то да узме малу принцесу, коју нико не познаје, коју ни он није још видио, али чија се захвалност и доброта слави у једној књизи, у којој се појављује бурна душа Петраркина.

Он купи једна кола и једног коња, најми једног слугу, и саопшти тајно свој пројект неким својим пријатељима, за тим отпутова првога мајскога јутра да тражи љепојку, за коју бјеше чуо да је у једном мистериозном замку, гдје ју је затворио љубоморни отац. Он је путовао, ја вас увјеравам, у лијепим колима.

Цијелога мјесеца виђаху га по сеоцима сусједним, у кавани са његовим слугом, плаћајући скупо за своје задовољство, блистајући и показујући се као богат путник.

Приче које он причаше за заједничким столом занимаху људе, и како он питаше понекад старце да ли познају у сусједном замку лијепу принцесу, мишљаше да је то чаробна принцеса, која се слави у легендама.

Он сазнаде на пошљетку, да једна дјевојка лијепа, заиста као зора а чиста као вода, као што му говораху љубавни стихови, живи без уживања и наде у једном замку, гдје је држи удаљену од свијета стари и богати маркиз, о коме сељаци са страхом говоре.

Виђаше је само недјељом, кад иђаше с оцем у цркву. При пролазу, млади људи је поздрављаху, она се никада не смијаше, а љепота је чињаше тужном; и ко би је видио, говорио би да је не смије љубити.

Анселм Матија, рече тога дана свом слуги:

— То је она. — Ја знам да она сања надајући се

Сјутра дан, остављајући свој екипаж у кавани упути се сам замку, гдје му уо-

бразила говораше да га она очекује. Заиста га примише. Врата, свакоме затворена њему бјеху отворена... и он оста цијеле недјеље код маркиза.

Каквим чудом бјеше непознати ступио од свога доласка у интимност са усамљеником и његовом ћерком? Да ли им причаше о својим пројектима и свом понизном животу? Шта ли је било на пошљетку? — Нико о томе није знао....

Кад се пјесник пољубаца враћаше у село говораше нешто, и упути се новом замку du Pape, за лијепу управитељку замка један пут у свом винограду написа једну пјесму, да љубавници говораху још....

* * *

Његов виноград којим се он поноси, и његови провансански стихови који су је хвалили, бјеху на гласу као и вино његово.

„Мој виноград је стар, има већ 200 година.

„Његове стијене су непрестано изложене сунцу, у земљи која је шљунковита, и која има до појаса велику траву. Ту су читаве улице од самих храстова.

„Као у заклону гробном, виђа се како блуди по који ватрени дух и шета по винограду и великом камену на брежуљку.

„Она је лијепа и прави се весела, као ћери Нертине, кад почну несташно да јуре, босоноге и с челом украшеним миртом.

„Ох, мој винограде, концем августа кад грожђе почне да сазријева, пријатније је у теби проводити живот, но на таласастом мору.

„Смрчак у цвету, са својом неисцрпном добротом, пролијева сузе, када те подсијецам, о, мој поштовани винограде!

„Теби највише дугујем за ово што имам под овим сунцем, теби стара баштино! Али ти треба да се поносиш, што је један плуг довољан да те обрађује*.

Али његов виноград Chateau du Pape, бјеше од првих у Француској. Анселм Матија иђаше за својим сном и опјеваше љубав.

Може бити, да је он увијек мислио на младу управитељку замка, о којој није никако говорио пишући стихове, који га ношаху ка Обаналу, Мистралу, Руманилу до у провансански ренесанс. Он оста, као Петрарка, велики љубавни пјесник — и сонет један још не штампан, — сонет Лаури од Нонета — али за који ја знам, биће најљепше дјело италијског пјесника.

„У јасној сјенци ружа, једнога лјетњега дана по подне, Петрарка је видио Лауру како се купа — у води освјетљеној зрацима.

„Изненађена његовом појавом, стидљивост јој се узбуни, и од срца јој полети тужан узвик. Али она је жена, и сјети се да сакрије своје тијело пуно дражи.

„Она покреташе воду и удараше о њу, а то бијаше плава и бијела завјеса, међ зовом која се из воде показиваше.

„Једним сплетом покри своју сјајну голотињу као каквом најдељом хаљином“.

* * *

Врати се у нови замак, пјесниче пољубаца...! Ја знам да си сиромашан, да је земља твоја неплодна, али твој апетит за скакавце је задовољавајући, и ти пјеваш сунцу као и оне по цијел дан. Ко пјева, његово зло пјева; то је Обанал твој брат као што кажу.

За тим, зар ти нијеси срећан, зар те твоја уобразиља не задовољава? Довољно ти је позвати се на краљеву славу, на љубав његове кћери, богаство његове краљевине, које постоји заиста, са тим радovati се ономе за шта се боји човјек да не изгуби; а то си ти срећни човјече, твоја мудрост, пјесниче!....

Liseron.

Д Е Н И З А

ДРАМА У ЧЕТИРИ ЧИНА, НАПИСАО

АЛЕКСАНДАР ДИМА СИН

с пишчевим допуштењем превео с француског

Милан Вл. Ђорђевић.

(НАСТАВАК)

ДРУГА ПОЈАВА.

Госпођа од Тозеша, Андрија.

Госпођа од Тозеша (за себе)

Напред! Све или ништа! (Андрији који уђе). Драги пријатељу, дошла сам да вам кажем збогом.

Андрија.

Одлазите?

Госпођа од Тозеша.

Да, с Фернаном.

Андрија.

Зашто?

Госпођа од Тозеша.

Још питате? Како да останем овде после онаквог вашег одговора мени и после онога, што се десило између вас и ваше сестре, и што ми је она испричала! Немогуће је јасније избацити људе из куће.

Андрија.

Ви сте криви.

Госпођа од Тозеша.

Ја крива?

Андрија.

Немојте да се препиремо.

Госпођа од Тозеша.

Онда збогом!

Андрија (да јој руку).

Збогом!

Госпођа од Тозеша.

И Фернан ће доћи да се опрости с вама; чекам га. Што се тиче Марте...

Андрија.

Она је у својој соби.

Госпођа од Тозеша.

Где не прима. (Поћута). А у манастиру?

Андрија.

Такође неће примати.

Госпођа од Тозеша.

Ко би икад помислио да ће се наше пријатељство тако завршити! Признајте да је то смешно.

Андрија.

Реците: жалосно.

Госпођа од Тозеша.

Знате да ће и Дениза отићи из замка кад Марта оде.

Андрија.

Право има.

Госпођа од Тозеша.

Одобравате јој?

Андрија.

Она врши своју дужност.

Госпођа од Тозеша.

Њени родитељи . . .

Андрија.

Одлазе с њом; то је сасвим природно.

Госпођа од Тозеша.

А ви?

Андрија.

Ја остајем сам.

Госпођа од Тозеша.

А шта ће бити с тим људма кад не буду код вас.

Андрија.

Ја ћу им осигурати живот.

Госпођа од Тозета.

Неће примити.

Андрија.

Неће примити поклон од живог човека, покојников завештај примиће.

Госпођа од Тозета.

Хоћете да умрете?

Андрија.

Зар ја знам шта хоћу, шта треба да радим? Једно је изван сумње: ја нисам живео као што је требало да живим. Чинио сам зла свима које вољем и они ми га злим враћају, једни нехотице, други хотимице. Немам више ни оца ни мајке, који ме обожаваху. Десет година има како непомични и ледени леже под земљом. Ја сам тако несрећан овде, где они више нису, да се покаткад запитам, да ли онде, где су они, не бих био срећнији.

Госпођа од Тозета.

Збиља?! Одиста ме жалостите. И то све...! Али обећајте ми да ћете ми писати: два три реда да ме умирите. Јер ја вам добра желим. (Видећи да он ништа не одговара) ЗБОГОМ. (Удаљава се).

Андрија (ставши пред њу)

Реците ми, Бога вам, шта знате о госпођици Брисо.

Госпођа од Тозета.

Једва једном! Ето то је главно.

Андрија.

Е па јест, то је главно.

Госпођа од Тозета.

Хоћете ли ми веровати, ако вам истину кажем?

Андрија.

Хоћете ли ми рећи истину, ако вам обећам да ћу вам веровати?

Госпођа од Тозета.

Пре свега, ви знате шта је мени главно: ја волим и свагда сам волела само Фернана на овом свету. Он је за вас тако пун недостатака и порока, да би га требало обесити. Нека је тако; али ја, која сам његова мајка, ја га волим као што је вас ваша мајка волела. У свакој од нас мајка је независна од жене. Ја, данас налазим код њега све врлине, а ако је што скривио, све му праштам. То је та материнска љубав, против које не можете ништа ни ви нити ико други. Ја сам врло лакомислена и претерано весела, али кад бих њега изгубила — крв ми се леди при самој помисли — кад бих њега изгубила, учинила бих, увјеравам вас, оно, што ви хоћете да учините због Денизе: убила бих се. Верујете ли?

Андрија.

То је могуће.

Госпођа од Тозета.

Срећом. И за све што се њега тиче глупо сам сујеверна. А сад, закљичем вам се — жив ми Фернан! — да о госпођици Брисо ништа друго не знам до то, да га је она волела, да ја нисам хтела да се он њоме ожени и да је она због тога била врло несрећна. Никад ми Фернан није рекао ништа друго; ја не знам ништа друго, нема ничег другог. Ето вам; јесте ли задовољни? Што се тиче Фернана, понављам вам да се он сасвим променио, да се врло добро понаша, да је врло искрено и врло озбиљно заљубљен у Марту и да....

Андрија (прекида је)

Али онда, зашто сте ми рекли јутрос о госпођици Брисо?

Госпођа од Тозета.

Одмах престанете да ме слушате чим вам више не говорим о њој.

Зашто сам вам рекла оно? Хе, драги мој, као год што су све мајке сличне, тако су све жене једнаке. Ви сте ме негда страсно волели. Ја уобразим да сам била и да ћу остати највећа љубав, једина љубав у вашем животу, а ви ми наједанпут у очи кажете да сам неваљала жена. То вам праштам, то се још може узети за љубав; али ви додате да поштујете, да обожавате, видим да хоћете да се ожените једном другом женом, за коју сам, Бога ми, као и многи други; била убеђене, да вам је љубазница, јер напослетку цео свет не мора ценити госпођицу Брисо као ви. Тад, разуме се, само на једно станем мислити: да вас мало намучим, па како знам да је Фернана страсно, лудо волела, то вам рекнем да, вероватно, нисте ви прва, баш прва њена љубав. Ето шта су моје ријечи значиле. На то ви побледите од љутине, хоћете

руку да ми сломијете; то сам ја и хтела. Ето вам истине, целе истине. А ви слободно немојте веровати.

Андрија.

Верујем вам.

Госпођа од Тозета.

Те тако?...

Андрија.

Те тако остаје ми још само да се с Фернаном објасним.

Госпођа од Тозета.

Шта хоћете да му кажете? Ваљда се нећете свађати с њим?

Андрија.

Зар пред мајком? И зашто да се свађам с човеком, кога сам неправедно оптужио? На против, дугујем му извињење и чак накнаду.

Госпођа од Тозета.

Шта то значи?

(Андрија се упути вратима.)

(НАСТАВИТЕ СЕ)

КНЕЗ СРЕБРНИ

Роман из времена Јована Грозног, од Грофа А. К. Толстоја

С руског преводи Вукосава Иванишевићева

(НАСТАВАК)

Глава XXV.

ПРИПРЕМЕ ЗА БИТКУ.

Међу разбојницима отпоче таква журба и вика, да Максим није могао прићи и захвалити Сребрnome. Њему бјеху повратили коња и оружје и тек, кад се сви уредише и кренуше, он приђе Сребрnome.

— Никита Романовићу — рече он — отплатио си ми данас онога међеда у царској авлији.

— Максиме Григоријевићу — рече Сребрни — за то на свијету и живимо, да помажемо један другome.

— Кнеже — рече Прстен, који је јахао на коњу иза Сребрнога — гледам те данас а мислим, штета што га не види један јунак, кога сам на Волзи оставио. И ако је он рђав човјек, овако као и ја, ипак би га ти заволио, а и он тебе! Немој се вријеђати, али вам нарави сличе. Кад стаде о светој Русији говорити, кад ти се очи запламтише, одмах сам се сјетио Јермака. Јесте, воли он отацбину, силно воли, и ако је станичник. Колико ми је пута говорио, да јој жели учинити какву услугу. Да ми га је сада на Татаре. Та он један вриједи за стотину другијех! Кад викне: за мном јунаци! онда чини ти се да си и виши и јачи, више те ништа задржати

не може, а непријатеље косиш као сноплје. Јест, Никита Романовићу, сличан си Бога ми на њега; немој се наћи увријеђен.

Прстен се замисли. Замисли се и Максим. Сребрни путоваше и пажљиво разгледаше тамну даљину. По земљи се бјеше мучки разастрла звјездана ноћ, кроз ту тишину тутњили су разбојнички кораци. Татарина вођаше Хлопко и Поддубној; он показиваше пут.

Наједанпут се стадоше разлијегати чудновати, равни звуци. То не бјеше човјечији глас, то не бјеше ни рог, ни гусле, него нешто друго, исто као кад вјетар у трстљики захуји; јест само кад би она могла звечати као стакло, или струне.

— Шта је оно? упита Сребрни, заустављајући коња.

Прстен скиде капу, саже главу, и ослушкиваше.

— Чекај, кнеже, да чујем!

Звуци се лијаху равно и невесело, то бјеху сребрне струје, дивље, бурне — наједанпут престадоше, као да духну и прекиде их буран вјетар, ураган.

— Престаде! рече смијући се Прстен. Видиш, шта су снажне прси! Можда је по сахата дувао, да не предахне.

— Ама, шта је то? упита кнез.

— Чебузха! — одговори Прстен. То је њихова свирка, слична на наш рог. Сигурно су Башкирци. Има их овдје са ханом сваке смјесе, ту су Казанци, Астраханци, и свака ногајска поганштина. Слушај ено је опет почео! — Зачу се из даљине опет нови вихор, који пређе у дуге, тужно-пријатне преливе, али одсјечено престаде, исто као кад коњ хрзне.

— Аха! рече Прстен — ово му изађе краће. Не одржа пасји син!

Али се сада зачуше нови, много јаснији звуци. Изгледаше као да безброј чаробних звонца звони.

— Видиш грла! рече Прстен. Из далека помислиш, Бог зна шта је, а оно они грлом изводе. Како су се развеселили вражији синови!

Тужни звуци играху се са веселима, али у њима се не осјећаше руска туга, ни руска одважност. Свирка изражаваже дивљу татарску величину, јуначке побједи, народне сеобе из једне покрајине у другу, и неодољиву тугу за својом непознатом, пређашњом домовином.

— Кнеже — рече Прстен — сигурно им је близу стан, мислим да ћемо са овога брјешчића моћи и ватре видјети. Дозволи да ја разгледам, томе сам послу вичан. Колико сам пута на Волзи имао с њима посла; а ти дотле допусти браћи, да се одморе.

— Хајде збогом — рече кнез. Прстен сиђе са коња и нестале га у мраку. Разбојници прегледаше оружје и посједаше на земљу, не кварећи ратнога реда. Наста мртватишина. Сваки је разумијевао важност њиховога садањег положаја. Чебузха се једнако разлијегала, звијезде освјетљаваху поље; а вјетар таласаше бујно ковиље. Прође сахат, а Прстен се не враћаше. Кнез стаде губити стрпљење, кад наједанпут, на три корака од њега диже се из траве човјек. Сребрни се ухвати за сабљу.

— Лакше, кнеже, ја сам! рече Прстен кроз смијех. Исто сам се овако допузио до Татара и све разгледао, сада им знадем стан, као и наш. Дозвољаваш ли, да узем са собом десетак људи, да препанем коње и збуним Татаре, а ти у то вријем удари на њих са двије стране, ама дигните страшну вику, и ја био Татарин, ако их полу не прекољемо. Ово је само за ноћас, а, ако Бог да, кад сунце огране, ти кнеже заповиједај, а ми ћемо те слушати.

Сребрни је познавао Прстенову вјештину и досјетљивост, па му допусти, да ради како зна.

— Дјецо! — рече Прстен разбојницима — мало смо се препоријечили, али ко старо спомене ономе око из главе. Која ће десеторица добровољно са мном поћи?

— Бирај кога хоћеш, рекоше разбојници — ми смо сви готови.

— Хвала вам дјецо, кад ме слушате ја ћу ево ове изабрати: ходи овамо Поддубној, и ти Хлопко, и ти Детлићу, и ти Љесников, и ти Решето, и Степка, и Мишка, и Шестопер, и Наковањ, и Скакавац. А куда си ти накривио Митка? Ја те нијесам звао, остани са кнезом, ти нијеси за овога посла. Скидајте дјецо сабље, с њима је незгодно пузити, доста нам је и ножева. Само ме дјецо слушајте, без моје ријечи ни корака! Кад хоћете са мном, морате радити шта вам ја рекнем... Ако ко писне готова су му вјешала!

— Добро, добро! — одговорише изабрани — твоја воља наш закон. Кад се предузме овако што треба бити покоран.

— Видиш ли кнеже ови брјешчић? продужи атаман. — С њега ћете видјети њихове ватре. Ту чекајте док не чујете моје звиждање. Кад препанем коње, кад чујете звиждање и вику, тада и нападајте на непријатеља. А они неће имати куда, о коњима је немогуће и мислити; са једне смо им стране ми, а са друге ријека и блато.

Кнез обећа, да ће све учинити по Прстеновој наредби. Атаман, са оном десеторицом, пође по звуцима чебузхе, и нестале их у трави. Многи би помислио, да су се ту и сакрили, али би пажљиво око примјетило, како се трава љуљушка, и да то љуљускање није по вјетрову правцу.

До по сахата Прстен са дружином бјеше близу татарскога стана. Лежећи у ковиљу Прстен подиже главу: На једно педесет корака пред њим гораше ватра, и освјетљаваше неколико Башкираца, који чучаху око ње. Они бјеху у шареној одјећи. Бјеху позадијевали у земљу копља, чије сјенке падаху до самога Прстена. Неколике хиљаде коња у близини пасаху траву, а на сто корака одаље друге ватре

освјетљаваху многобројне колибице. Башкирци нијесу обраћали велике пажње на коње. Прошли су без икаква отпора од Волге до самога Рјазана, знали су, да су руске војске распуштене, па се не надаху непријатељу, а од вукова се мишљаху одбранити чебузхом и грлом. Па четворица бјеху упрли у горње зубе крај дугачких свирала, и удахнувши ваздуха, колико су им широке прси допуштале, дуваху свом снагом, играјући прстима.

Други су им грлом помагали, а ватра освјетљаваше њихова модра од напрезања лица. Разгледајући тај приказ Прстен размишљаше: или би ударио изненада на њих и прије него што се опамете свију их ножим преклао? Или би најприје преплашио коње, па онда јуришао?

— Решето — шапну он другу до себе. — Можеш ли зазвиждати?

— А шта је теби? упита шапатором Решето.

— Чини ми се мало сам промукао.

— Добро, ја ћу. Је ли вријеме?

— Чекај, рано је. Хајде допузи што можеш ближе коњима, пузи док те коњи не осјете, а чим стану чулити уши, зазвижди што можеш јаче и љепше, и гони коње право на колибице.

Решето климну главом и нестале га у ковиљу.

— Сада браћо — шапну Прстен осталима — пузити за мном ближе поганицима, само пажљиво. Видите, њих је двадесетеро, а нас деветеро; свакоме од вас долазе по два, а ја их себи узимљем четворицу. Кад чујете да Решето зазвижди, онда и ви сви зазвиждите и са виком напаните на њих! Јесте ли готови?

— Јесмо! одговорише шапатором разбојници.

Атаман предахну, и стаде полако водити иза паса свој дугачки нож.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

Из народа и о народу,

Књига III. Смиле и босиле; убрао га из српског народног врта Лука Грђић-Бјелокосић. Нови Сад. Штампарија Ђорђа Ивковића. 1898. Издање титчево. Страна XVIII, 167. Цијена 50 новчића.

Пред нама је књига народних пјесама. Пјесме су дијелом из Крајине, дијелом из Фојнице и Мостара, те их је скупљач забиљежио од своје покојне мајке и гђе Јелке Јелчићке, Меха Бебе и још њеких особа из Крајине, којих се више не сјећа, као што сâм вели у предговору своје књиге, гдје доноси у кратко и животопис горње тројице. То је од њега врло похвално, јер сваки скупљач, који и у колико схваћа свој позив, треба да тако поступа. Разлози су за то врло оправдани.

На првом мјесту у овој збирци манифестује се синовља љубав скупљачева према својој покојној мајци, којој с највећом оданошћу посвећује ову своју књигу. За тим слиједи предговор, гдје је скупљач јасно оцртао — као што горје рекосмо — од кога је и гдје што побилежио и које је збирке нар. пјесама имао при руци, сређујући ову своју; на пошљетку осврће се на оцјене и приказе својих ранијих књига, одобравајући или кудећи оно што се у њима вели, и онда прелази на неке „тјесногруде“ биљешке *Босанске Виле*, у којима се — вели — дјелимице нападало на његове књиге, а дјелимице каљала његова част. — По моме мишљењу ни једно од овог двога не би ваљало да је овдје, на овом мјесту, особито ово друго. У предговорима нема мјеста реплици, јер њоме се читаоци нијесу ни најмање користили, односно ни књига тиме није ништа добила. Ми имамо пред собом збирку нар. пјесама с потребитим предговором, да боље разумјемо исте и — нама је доста. Све је друго за нас сувишна ствар.

Да пријеђемо на саме пјесме.

У збирци је свега 108, што дужих, што краћих пјесама лирских, или, што се каже, *женских*, међу којима нам је сâм скупљач означио 20 варијаната раније печатаних пјесама у разних скупљача. И то је један корак напријед у оваком послу, јер се скупљач није само

ограничио на држање рачуна: шта треба да уђе у његову збирку, него нас је још упутио на сваку приједходницу своје варијанте, до које је могао да дође располагајући онако малим бројем збирака нар. пјесама, — да их одмах успоредимо и да просудимо вриједи ли што те његове варијанте. Заиста, и кад не би било тога у књизи, иоле вјештије око опазило би, да скупљач није печатао с реда све што је побилежио, него да је у исто вријеме био скупљач и критичар, који је почео да се увјерава, да није све за штампу што се у народу чује. Познавајући г. Грђића као трудољубива и способна посленика у тој врсти рада, смио бих тврдити, да није унио у ову своју збирку многу и многу пјесму што ју је убилежио — не само варијанту, него ни онаку за коју је мислио да није прије печатана. То нам најбоље потврђује сами садржај пјесама од најпрве — да их свијех не ређамо — под натписом „Туга за несудјеником“, до најпотоње „Сулејман под Биоградом“. У њима је правог и истинског живота; пуне су једре свјезине; стих тече, без маленог изузетка лако, природно, без икаква натезања, јер у њима нема оне усиљености, пренемагања и баналности, с чиме се ово у потоњо вријеме, на жалост, сретамо у нар. пјесмама у опће. Можда ће рећи когод: како је то, да је та збирка така, док у многим другим, у којима су пјесме из истих крајева, има свега и свачега, да и по крај најбоље воље не можемо многу и многу пјесму да до краја дочитамо? Ето, то је управо оно, што није све за штампу што се чује у народу; то је оно, што многи скупљач нар. умотворина својим радовима убија цијену и углед нар. пјесама у нашим очима и пред страним свијетом; то је оно што побуђује у нама сумњу, да у народу нема више оригиналних пјесама, него да су све пријепјиви давно печатанијех... Дајте нам способних скупљача, па да видите какво је још богаство у народу! Не може бити свак, ко пером влада, и добар скупљач нар. умотворина. Покушајте да препишете једну исту пјесму од двију разних особа, па ће вам одмах бити све јасно. Али није доста, да је њеко само марљив скупљач и да је вјешт у свом послу, него

треба још да у што већој мјери знаде и шта је све раније печатано — да има при руци барем све оне збирке нар. пјесама, у којима су пјесме из истијех и пограничних крајева одакле и његове; а из предговора ове збирке видимо, да је и г. Грђићу фалило још велик број таквих збирака, за које или није знао, или до којих није могао да дође, као што нам сâм то каже у предговору. Но и ако г. Грђић није имао при руци све потребите збирке, ваљда је хтио сам случај, да у његовој нема много варијаната преко оних те их сам помиње, па и те су, — што је врло појмљиво, — као и ове друге, са свим на свом мјесту.

Варијанте које скупљач не помиње ово су: а) „Ђевојка куне драгога“ — вар. Ристићеве, бр. 31; б) „Момак не може без ђевојке“ — вар. Ристићеве, бр. 32 и моје у *Slovanskom Svetu*, год. 1895., стр. 63; в) „Смрт од радости“ — вар. Беговићеве, бр. 32; г) „Туговање“ — вар. Вукове у I. књизи, бр. 311; д) „Добар лов“ — вар. Петрановићеве, бр. 288; љ) „Комарева женидба“ — вар. Красићеве, бр. 49 и Б. М-ћа, бр. 16, и „Криву мене потворили“ — вар. Ристићеве, бр. 20. Ово су, дакле, као што рекосмо, варијанте, које скупљач није могао све ни поменути према онако маленом броју збирака, којима је располагао при сређивању ове књиге за штампу — варијанте, које су дијелом много љепше од својих друга, а дијелом не застају иза њих ни за длаку. Поред овијех има их још мали број које су варијанте само својим уводом — трима, четирима стиховима с почетка — а даље са свим разилазе од оних првих. Таке су н. пр. а) „Одметница Мара“ — у Вуковој I. књ., бр. 656; б) „На далеко драга“ — у М. С. Поповића, бр. 17; в) „Не вјеруј дјевојци“ — у М. С. Поповића, бр. 24, гдје је више него у пола краћа, у Рајковића, бр. 132 и у Давидовића, бр. 161, гдје је такође за двије трећине краћа; г) „Јавору“ — Петрановића, бр. 305; д) „Ради успомене“ — у Давидовића, бр. 153, гдје је у пола краћа; љ) „Момак хвали заручницу“ — у Петрановића, бр. 308. — О осталим варијантама, те их скупљач помиње, не бих имао више шта да речем од онога што сам већ казао за све ове пјесме у опће; али по што су многе не само варијанте оних пјесама које скупљач помиње, него и другијех, треба и то да поменем. Н. пр. пјесме под бр. 2 није само вар. у Вука,

него и у Давидовића (бр. 90) и у Милановића (стр. 110); под бр. 7 није само вар. у Петрановића и у Мирковића, него и у Милановића (стр. 20); у Вука¹⁾ (стр. 24); и у Дворовића (стр. 43); под бр. 9 није само вар. у Поповића и у Петрановића, него и Давидовића (бр. 182); под бр. 17 није само вар. у Мирковића, него и у Вука (стр. 137.²⁾) у Рајковића (стр. 185.) и у Беговића (стр. 168.). Још имам да примјетим, да под двјема потоњим пјесмама не стоји чије су варијанте, а то би свакако требало, пошто су у одијељку *варијанте*. Ја сам само једну и то ону потоњу у збирци нашао да је Милановићева, на стр. 117., док предзадњу не сјећам се да сам прије гдје налазио. — На крају је кратак „рјечник мање познатих ријечи“, списак имена претплатника и „садржај“, и на потоњој страници „напомена“: гдје и по коју цијену могу се добити I и II књига пишчева.

Што се тиче редакционог дијела и правописа, ту би се имало што шта и замјерити г. Грђићу. Н. пр. на неким мјестима поткрала му се елизија, а у ријечима: *бјелу, лјевујем, цвјеће, намјенила, стјени* и сличнијем; паузу (—) меће међу многим ријечима гдје не иде, као: *Јован-бег, Јован-беже* (ном.), *Хасан-ага* и сличнијем, док мјестимично, гдје би требала нема је, као: *Бановић Михајлу, Нукић Хусејина* и сличнијем; тако пише: *јесил'*, м. *јеси л', неб'* м. *не б', кол'* м. *ко л', што год*, м. *штогод* (was immer, irgend was), *млоги* м. *многи*; *Митров дан, Ђурђев дан* на више мјеста састављено је; негацију спаја с глаголом не само код *не ћу, не шћех* (ова је гдје гдје и растављена) него и код *не смједоше*; слово *х* биљежио је у њеким ријечима, у њеким опет није, него је мјесто њега апостроф док у једној истој пјесми има *саломих и прислони'*, о чему нам не дава никаква рачуна. За чудо ми је одакле ту наша приморска ријеч *овизао*, што долази од талијанског *avvizare*, а уз то ми је чудан и глагол. прилог сад. врем. *метијући*. И интерпункција је могла бити мало боља.

Може да би се нашао и још који сличан недостатак, али кад нам је г. Грђић пружио књигу оваког садржаја, за мене

¹⁾ Српске нар. пјесме из Херцеговине.. У Бечу 1866.

²⁾ Исте.

је све друго споредна ствар — а нек ми се то не упише у гријех — и ја сам њоме потпуно задовољан. За то је најтоплије препоручујем свакоме, у потпуном увјерењу: ко је год узме и прочита, не ће жалити трошка, ни труда, а увјериће се у исто вријеме, да наш народ крије у себи још

много и много бисер-пјесама које ни за длаку не заостају иза Вуковијех, *само треба овако погодити праву стазу која к њима води.*

У Херцег-Новом, априла 1898.

Вељко Радојевић.

КРОНИКА

Књижевност

СЛОВЕНСКА

Српска

Lujo knez Vojnović: Dubrovačke Elegije. Izdanje i naklada Srpske Dubrovačke Štamparija A. Pasarića. 1898. Цијена ? —

Прелазећи преко порушених колонада некадашње велике и величанствене зграде у чијим сводовима звоњаше некад громки глас Слободе и збиљска ријеч Науке; ходећи преко гробова гдје полегоше велики пјесници српског народа, његови научници и борци, по чијим се именима назваше два три вијека европске цивилизације, — родољубиви пјесник оплакује мутну и пусту садашњост. — Како је величанствена туга за величанственим! . . . Како нам се показује свечана у лијепом низу ових пјесама у прози! У образованом туђину њини звуци пробудили би тихо и свечано поштовање оних рушевина над којима су поникли; у грудима Србина, оне буде дубоку тугу, уједињену с витешким поносом. Д-ћ.

Књижевни радови архимандрита Н. Дучића. Књига V. Београд. Државна штам. Краљ. Србије. 1898. год. Стаје 2 динара. — Осим осталих чланака у овој књизи нашег дичног земљака, коју је изводио да нам пошаље на приказ, видимо овдје и два веома стручна рада: *Хришћански брак* и *Свети Сава, Српска Црква и Српска Краљевина у XIII. вијеку*. које су и посебно оштампане; а осим тога има дуг низ чланака из богословских и историјских наука. Од великог су интереса разни прикази појединих важнијих дјела и претреси о законима црквених власти у Србији. Препоручујемо ову књигу веома топло.

Мустафа Решид: Бујукдерска Венера, са турског *Хасан фехли-Наметак*. Оштампано из *Зоре* за 1898. У Мостару. Издање и штампа издавачке књи-

жарнице Пахер и Кисића. 1898. — У нас је Срба турска књижевност још најмање превађана и најмање позната, с тога нека је ова мала књижица топло препоручена. Младом нашем сураднику, г. Наметку, надамо се да ће његов народ дати доста потпоре да не остане само на овом једном лијепом пријеводу, него да нам пружи читав низ овако красних новела. Оне ће јамачно ући у најљепше пријеводне у српској књижевности, јер то јемчи његов лијеп укус и добро познавање српског и турског језика. Омладина српска ваљало би да се заузме за протурање ове веома лијепе књижице.

Свет. Ђоровић: Из Моје домовине. — Цртице. — У Мостару. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахер и Кисића 1898. — У броју за овијем донијећемо спширнију оцјену ових лијепих приповиједака нашег Ђоровића. Ми, са своје стране, сад је само најискреније препоручујемо, с увјерењем, да нам је овим циклусом цртица наш ваљани приповиједач дао своју до сад најљепшу књигу приповиједака.

Низ приповиједака од Милана. У Срем. Карловцима. Српска Манастирска Штмпарија 1898. Цијена 60 новч. — О овој књизи, коју примисмо с благодарношћу, донијећемо што прије опширнији приказ.

Љ. Јовановић: Српска Књижевна Задруга, поводом V. и VI. кола њених књига. Оштампано из *Дела*. Београд. Парна радикална штампарииа 1898. — Примисмо ову лијепу књигу г. Љ. Јовановића, историчара и ваљаног радника у Српској Књижевној Задрузи. У њој ја ријеч о свијем одношајима Задругиним, спољнијем и унутрашњијем. Подијељена је на више глава: I. Привредни карактер ове установе. Њени доходи; II. Задруга и спољашње незгоде; III. Задругине границе; IV. Управа друштвена. — Њено руковање издацима и рад на техничкој спреми књига; V. Књижевни рад управин; VI. Издања старих писаца српских; — Доситије; — Зелић. VII. Издања скупљених списа савремених писаца српских; — Змај. — М. Живковић; J. Веселиновић. VIII. Нови оригинални радови. IX. Преводи. X. Поучни списи. XI. Завршна.

Роман једне сиротице, зове се роман ког је написао г. Драг. Ј. Петровић из Ђуприје и који ће почети излазити у свескама, те писац позивље на претплату.

Сарајевске ноћи, слике, новеле и успомене из сарај. живота, написао је г. Милош Живковић и зове на претплату (Загреб). Цијена 1 круна.

Руска

Н. Овсјанаго: *Сербия и Србы*. — Са дјелима Нил Попова, Лаврова, Јастребова, Кулаковског, Ровињског и недавно Гаљина, руска је књижевност добила неколико изврних дјела о српском народу и његовој отаџбини. Књига г. Н. Овсјанаго под горњим натписом, која је ту скоро изишла у Петрограду, такођер је једно од најбољих дјела, која су о нама до сада писали страни писци. Намјера је била пишчева, што се види из веома симпатичног увода, да упозна Русе са савременим положајем Срба. — Књига је подијељена на одјељења, а у свима је обухваћена географија, етнографија, статистика, историја, литература (и ако врло површно) наука и вјештине (такођер кратко и површно); затим војна снага српскога народа. Поглед је у свем томе на цијело Српство, али у главном на Србију, што показује и натпис. Говор је и о Босни и Херцеговини и Македонији са врло озбиљном научничком објективношћу. Писцу је врло јасан положај народа у тим земљама и његових тежња. Но што се највидније истиче у овој књизи то је пишчева дубока студија географије, статистике и етнографије српског народа, што је у овом дјелу најбрижљивије сређено. Мана јој је: што не упознаје ни колико је најпотребније о умном кретању Српства и његовој народној и умјетничкој литератури. Иначе у свему заслужује г. писац најтоплију српску хвалу за племените намјере своје књиге.

С Т Р А Н А

Француска

Henri Nicolle. *Le foie volé; conte croate*; у *La Revue illustrée*, 1898. № 5, 15. février.

Еlegantни париски илустровани лист, *Revue illustrée*, доноси у францускоме пријеводу нашу народну приповијетку о *Украденој цигерици* уз коју иду седам укусно и добро погођених слика, које представљају разне моменте и сцене из саме приповијетке.

Један интересан одговор. — Уредништво париске *Revue encyclopédique Larousse*, коју издаје ево већ шест година велика париска књижара Ларус, у своме 225. броју одговара једноме своме претплатнику на његово питање под бројем 1377 и објашњава

му одкуда долази и шта значи ријеч *југо-словенски* (*yougo-slave*.) И ево како овај *Енциклопедски Преглед*, како се он скромно назива, на коме раде многи виђенији француски књижевници па и сâм слависта Луј Леже, одговара своме љубопитљивоме претплатнику: „*Југо* је, вели он, *руска* ријеч и значи *млад* (*jeune*).“ „*Југо-Словени* су Далматинци, Хрвати, Бугари, Срби и т. д. и они се тако зову, т. ј. *Југо-Словени*, што су — приступили пошљедњи словенскоме покрету!!..“ Наши читаоци виде, да и енциклопедијски листови нијесу увијек сигурни у своме „енциклопедскоме знању“. Срећом те је уредништво одмах похитало да исправи ову незнатну „штампарску“ погрешку таког промућурног сарадника и да је обори на плећа слагачева. (Сиромас слагач!) ...

Les Monténégrins. Opéra-comique en trois actes. Paroles de M. M. E. Alboize et Gérard; musique de M. Limnadier; mise en scène de M. Henry. Paris, Michel Levy-frères, 1849, на 12-ни

По обећању саопштавамо читаоцима извјештај нашег пријатеља из Париза о горњем позоришном комаду, о коме је већ било ријечи у овоме листу прошле године у једној малој биљешци. Он је пронашао поменути књижицу у Народној Библиотеци и прелиставши је, извјештава нас: да је предмет горњег комада узет из црногорскога живота и да се описани догађај дешава почетком овога вијека (1807. године) у Црној Гори. Комад је први пут приказан у париској Opéra comique 31. марта 1849. године. Што се тиче музике и успјеха реченога комада, до данас нијесмо могли још ништа дознати. Н.

Италијанска

Guglielmo Ferrero — тако се зове један од најврснијих модерних писаца талијанских. Његови научни и критички радови као на пр. *Il Militarismo*, познати су на далеко, колико са необичних погледа на садашњи друштвени живот толико и ради филозофске дубљине мисли и идеја. Но његово најновије дјело, које је под натписом *L' Europa Giovane* угледало свијета пред мало мјесеци, а које се бави анализовањем духа и идеала јевропских народа, изашло је на глас не само у Италији него и у читавом литерарном свијету. — У поглављу о „Москви“, узимље учени писац у претрес славенски елеменат, какав је данас у пространој Русији.

Потпун натпис књижици, у којој је Барбарихев талијански пријевод „Нових Кола“ кнеза Николе, о коме смо пријеводу у задњем броју донијели кратку ноту, гласи: **Nouvi Canti** (Нова кола) di Nicola I. principe del Montenegro. Traduzione italiana di *Eugenio Barbarich*, tenente di fanteria addetto al comando contro stato-maggiore, Roma. 1898. — Књизи је цијена 2 талиј. лире.

Poesie e lettere inedite di Silvio Pellico *pubblicate per cura della Biblioteca della Camera dei deputati. Roma.* Tipografia della Camera dei deputati. 1898. — VIII. стр. 123.

Славећи у марту мјесецу о. г. своју педесетгодишњицу, Заступничка Комора у Риму нашла је за угодно, да тури у свијет још неиздане пјесме и писма чувеног Силвија Пелика. У књизи се налазе 11 пјесама и 27 писама, која је Пелико писао за вријеме свога затвора у Шпилбергу, а од којих су 26 првих управљени на Конфалонијера, а 27 на француском језику грофици Софији О' Ferral. — Ова су писма свакако лијепи приноса талијанској књизи, коју је чувени писац онако дивно обогатио својим одвећ популарним дјелом *Le mie prigioni* (Моје Тамновање).

Il trecento di Guglielmo Volpi. Milano. Valardi 1898. стр. 276. лира 7.

Il quattrocento di Vittorio Rossi. Milano. Valardi 1898. стр. 444. лира 11.

Родољубива издавачка кућа Валарди у Милану подухватила се да приреди што подеснију Историју талијанске књиге. У то име обратила се на многе познатије литерарне раднике у Италији, да јој у томе родољубивом подухвату потпомогну. Два дјела, којима натпис горе исписасмо, сачињавају први корак у томе погледу, који је свакако испео и преко очекивања. Оба писца трудили су се, да што јасније и прецизније изнесу поједине перизоде у талиј. литерарној историји. С тога желимо, да се код нас Срба покљони мало већа пажња дјелима ове врсте, и то толико више, што је талијанска књига код нас готово terra incognita.

У бр. 41. 42. задарске **Smotre dalmatinske** штампао је *Вид Вулетић - Вукасовић* свој српски пријевод **Успомене о Лондону** од чувеног *Edm. de Amicis*-а.

Разно

Забава у корист опстанка српске школе. Дична кита столачке омладине, увијек будна и справна да свим својим силама помаже ширењу српске мисли и просвјете, приредила је други дан Тројичин-дана забаву у корист *опстанка* српске школе у Доњем Поплату, близу Стоца. Каког је значаја ова забава најбоље нам казује њезина циљ, у којој је приређена, а та је да се једна српска школа од највеће потребе одржи у овом малом сеоцету, гдје, скоро, сами Срби православни живе. Свјесни омладинци столачки нијесу пожалили ни муке ни труда да *први* даду примјер осталој Србадији на што да употријебе своју бујну снагу, а да, уједно, помогну својој браћи у одржању њиховог *јединог* просвјетног завода — зенице њихове!

У лијепо декорисаној школској згради (која је ту скоро обновљена према најмодернијим педагошким захтјевима) скупио се огроман број столачких грађана и сељана доњо-поплатских. С радошћу напомињемо да је и ту мостарска братска заједница мухамеданаца и православних нашла одјека, јер забаву бијаху посјетили најодличнији мухамеданци столачки, а остали, који бјеху спријечени, поручиваху и честитаху усмено и писмено сложни и напредни рад омладине. Бјеше присутна и лијепа кита Мостараца у којој бјеше и наше уредништво заступљено.

Около 8 сах. отпочела је забава, која је на опће задовољство испала. И материјални успјех био је добар: било је чистог прихода преко 200 фор. Но то је тек мала, привремена помоћ овој сиротој школи, *те с тога овим позивљемо сваког брата Србина, да јој притече у помоћ својим прилогом,* и тиме браћи Доњо-поплатчанима обезбиједи опстанак њихове српске школе. — Столачкој омладини част и признање!

Српска Стенографија. На Спасов-дан о. г. бјер је збор српских стенографа у Биограду, на коме је установљено друштво *Српска Стенографија*, те је изабрана управа и примљени статут. Друштву је задаћа: 1. да обрађује и усавршава стенографију Габелберговог система; 2. да обучава омладину у вјештини стенографској; 3. да међу члановима одржава једнакост у писању; 4. *да преко својих чланова прикупља српске народне умотворине.* Друштво ће основати школу за изучавање стенографије и покренути стручан часопис.

Освећење споменика Кости Руварцу. „Коло Младих Срба“ у Будим-Пешти приредило је 10. маја свечан парастос српским књижевницима: Кости Руварцу, Мити Поповићу, др. Јовану Берићу, др. Максиму Николићу и музичару Корнелу Станковићу. На том парастосу чинодјејствовао је и епископ Лукијан са својим свештенством. Тај дан, по подне око 1 час, освећен је споменик књижевника К. Руварца на пештанском гробљу на веома свечан начин. Споменик је пирамида од бијелог мрамора. При врху је у њему изрезан крст а испод крста отворена књига са натписом: *Карловачки ђак* (то је новела Руварчева) а испод тога: *Српском књижевнику Кости Руварцу, 1837—1863. прилогом српског народа, Академска Омладина и Коло Младих Срба*, а то исто, с друге стране на мађарском језику. Том приликом је држао говор г. Милош Бокшан, предједник „Коло Младих Срба“. Исти дан, око 5 сати, одржана је свечана сједница. Ту је говорио Јов. Петровић унів. едуш., *О животу и раду Косте Руварца.* — Овај лијепи доказ патриотске српске свијести наше омладине у Пешти заслужује признање цијелог Српства!

ЧИТУЛА

† **Др. Ђорђе С. Ђорђевић**, професор Ш. гимн. биоградске и књижевник српски, умрo је 26. априла о. г. у Бечу, на повратку из Швајцарске, гдје се бавио дуже времена због лијечења. Тијело му је пренесено у Биоград и сахрањено 29. априла. У њему је изгубило Српство једног младог радника, који имађаше и дара и мара, да му најљепше послужи. Тек тридесету годину што је претурио а оставио је српској књижи осим ситнијих радова још и неколико изврних научничких радња, које су махом књижевне студије: *Сила Милутиновић Сарајлија*, *Матија Дивковић*, *Јован Бошковић*, *Лукијан Мушицки* и прилози за биографију *Бранкову*. Ти радови показују најбоље шта смо у њему изгубили јер све то тек би био увод у његов већи рад : он тек бјеше закочио из младићског доба у озбиљнији и мучнији живот књижевног и просвјетног радника. И баш на том кораку отрже га смрт из крила српске књижевности која га тужно оплакује. Лака му српска земља и вјечан покој!

† **Светислав Вуловић**, професор Велике Школе, редован члан Срп. Краљ. Академије и т. д. рођен у Ивањици 29. нов. 1848. г., умрo је 3. маја о. г. у Биограду. Његовом смрћу задесио је српску књижевност и српску школу тежак удар. У уском колу српских научника-књижевника и исто тако сиротом колу научника-педагога, био је пок. Вуловић једна од највећих снага и најсавјеснијих радника. Својим неуморним радом од тридесет пуних година у српској школи стекао је великих заслуга за просвјету свог народа, а радом од исто толико година у књижевности српској, стекао је трајно име својим научним, школским књигама, расправама, монографијама, критикама и рецензијама. У историји српске књижевности биће вјечито име научника, писца дивних студија о *Бранку*, *Његушу*, *Сарајлији*, *Јакшићу* и расправу о *св. Сави*, *Стевану Првовјенчаном*, *Доментијану*, *Теодосију*, *Никодиму* и другим писцима из старе српске књижевности. Слава му!

† **Charles Yriarte**. — Мјесеца априла ове године преминуо је у Паризу одличан француски књижевник *Шарл Иријарт*, који је био у исто вријеме велики познавалац и пријатељ свих јужних Словена, а нарочито нас Срба. Поријеклом Бискајац, син планинске и чаробне старе Гаскоњске у Шпанији, али по своме васпитању, животу и дјелима био је прави и ватрени

Француз, обогативши француску књижевност једним низом корисних и умјетничких дјела. По струци је био : цртач, архитекта, књижевник, историчар, експлоратор-путописац, а одликовао се још и као критичар лијепих вјештина. Радио је, као публициста и цртач, на великом броју политичких и периодичних листова, од којих спомињемо најглавније: *Temps*, *Figaro*, *XIXe siècle*, *Revue des deux mondes*, *Tour du Monde*, а од 1864. до 1871. године био је главни уредник познатог париског илустрованог листа, *Monde illustré*. У младости је волио авантуристички живот, те се бјеше одао великим и даљним путовањима и проучавању оних земаља и народа кроз које је прошао. Тако 1874. год. пропутовао је од наших крајева Истрију и Далмацију, 1875. год. Црну Гору и Србију, а када је са сурих херцеговачких кршева одјекнула невесињска пушка, кренуо се на путовање 1876. год. кроз Босну и Херцеговину и остале балканске покрајине, гдје је пробавио више од годину дана. Са тога бурнога путовања он је слао сталне извјештаје са илустрацијама многим францеским листовима, а пошље их је, сакупљене и прерађене, издао у засебним књигама. Међу његовим дјелима и радовима, која су нарочито за нас Србе од велика интереса, биљежимо слиједећа :

1. *La vie d' un Patricien de Venise au XVIe siècle*. Plon, 1874.; II. издање је од 1885. г., *ibid*.
2. *Bosnie et Herzégovine. Souvenirs de voyage pendant l' insurrection*. Paris, Plon, 1876.
3. *Les Bords de l' Adriatique et le Monténégro*. Paris, Hachette et C-ie, 1877.

Сва су ова дјела написана непристрасно са много познавања и марљива истраживања, задахнута заиста ријетком љубављу и дивљењем према нашем српском роду. Та је дјела украсио великим бројем оригиналних слика, које представљају наше племенске најкарактеристичније типове, народну ношњу, сцене из живота и ратовања за народно ослобођење, а од којих су многе познате и српском свијету из наших старијих илустрованих листова и календара. Српски народ остаће вјечито захвалан овоме вриједном и врлом књижевнику француском, коме је из поштовања и признања Српска Омладина у Паризу положила на посмртни одар лијеп вијенац као доказ, да Србин не заборавља никад своје искрене и праве пријатеље... Слава и хвала Шарл Иријарту!... Н.

„БОРА“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАН ПУТ У МЈЕСЕЦУ И ТО НА СВРШЕТКУ СВАКОГ МЈЕСЕЦА. ИЗНОСИ 4—5 ТАБАКА А ЦИЈЕНА ЈОЈ ЈЕ ЗА СВЕ ЗЕМЉЕ: НА ЧИТАВУ ГОДИНУ ФОР. 4.— НА ПО ГОДИНЕ ФОР. 2.— ЗА ТАКЕ НА ЧИТАВУ ГОДИНУ САМО ФОР. 3.— ПРЕТИЛАТУ, КАО И СВЕ ДРУГО ШТО СПАДА У АДМИНИСТРАЦИЈУ, ПРИМА ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ПАХЕР И КИСИЋА. РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ УРЕДНИШТВУ.

Огласи се рачунају од петит-ретка у једном ступцу и то : за једно оглашавање по 8 новч., за 3 оглашавања по 6 новч., а за више од 3 пута, као и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније, по погодби. За сваки пут оглашавања урачунава се 30 новч. биљеговине.